

KIÁLLÍTÁSOK – MŰHELYEK

Körülöttünk – Iparművészet és tervezőművészet. Beszélgetés Scherer József formatervezővel és Sára Ernő tervezőgrafikussal, a kiállítás kurátoraival a 2017. évi Nemzeti Szalonról (<i>Kiss Éva</i>)	2
Schmuck 2017. Nemzetközi ékszerfesztivál Münchenben (<i>Simonyi István</i>)	8
Tehetséggondozás és mecenatúra Kozma Lajos-ösztöndíjasok beszámoló kiállítása a Klebelsberg Kultúrkúriában (<i>Mascher Róbert</i>).....	13
Kerecsi Gyöngyi keramikusművész köszöntése a Ferenczy Noémi-díj elnyerése alkalmából (<i>Lovag Zsuzsa</i>)	18
Hommage à Vasarely. Pécs – Stuttgart – Brüsszel – Párizs – Budapest (<i>Fekete Vali</i>)	22
Bezárul – megnyílik. Borza Teréz porcelánművész kiállítása a Vigadó Galériában (<i>Wehner Tibor</i>).....	29
Az üvegszelídítő „tűzér” Beszélgetés Pattantyús Gergely üvegművésszel (<i>Nemes Péter</i>)..	35
Textilgrafikai dimenziók. Orient Enikő kiállítása a Gogol 9 Galériában (<i>Prokopp Mária</i>)....	43
Ply. Kiállítás a Palmetta Design és Textilművészeti Galériában (<i>Hoffmann Petra</i>).....	48

KÖNYVEK

Az értékítélet dinamikája. Wehner Tibor: Kerámia, textil, üveg – Válogatott művészeti írások (1985–2010) (<i>Szakolczay Lajos</i>)	51
Kunkovác László: Világjelek (<i>M. Lezsák Gabriella</i>).....	55

HÍREK	59
-------------	----

TARTALOM

MAGYAR IPARMŰVÉSZET

HUNGARIAN APPLIED ARTS

**Pattantyús Gergely: Pincetokpalackok (részlet) /
Gergely Pattantyús: Angular Bottles (detail)**

Design & Textile Art Gallery, Budapest (<i>Petra Hoffmann</i>)...	48
---	----

BOOKS

Dynamics of Judgement. Tibor Wehner: Ceramics, Textile, Glass. Selected Writings on Art (1985–2010) (<i>Lajos Szakolczay</i>)	51
László Kunkovác: Signs of the Universe (<i>Gabriella M. Lezsák</i>)	55

NEWS	59
------------	----

EXHIBITIONS – STUDIOS

All Around Us. National Salon 2017. Applied Arts and Design An interview with the curators: designer József Scherer and graphic designer Ernő Sára (<i>Eva Kiss</i>)	2
Schmuck 2017. International jewellery festival in Munich (<i>István Simonyi</i>).....	8
Development of talents and sponsorship. Reporting exhibition of the Kozma Lajos Craft and Design Grantees at the Klebelsberg Cultural Centre, Budapest (<i>Róbert Mascher</i>).....	13
Congratulations to Ferenczy Noémi Award winner ceramic artist Gyöngyi Kerecsi (<i>Zsuzsa Lovag</i>).....	18
Hommage à Vasarely. Pécs – Stuttgart – Brussels – Paris – Budapest (<i>Vali Fekete</i>)	22
Closing and opening. An exhibition of porcelain artist Teréz Borza in Vigadó Gallery, Budapest (<i>Tibor Wehner</i>).....	29
The taming of glass. An interview with glass artist Gergely Pattantyús (<i>Péter Nemes</i>).....	35
Dimensions of textile graphics Exhibition of Enikő Orient at Gogol 9 Gallery, Budapest (<i>Mária Prokopp</i>)	43
Ply. Exhibition at Palmetta Design & Textile Art Gallery, Budapest (<i>Petra Hoffmann</i>)...	48

Körülöttünk – Iparművészet és tervezőművészet

Beszélgetés Scherer József formatervezővel és Sára Ernő tervezőgrafikussal, a kiállítás kurátoraival a 2017. évi Nemzeti Szalonról

■ *A Nemzeti Szalon 2017-ben az iparművészek és az iparművészet nagy seregszemléje. A Múcsarnok valamennyi termében mutatkoznak be az alkotók munkáikkal, s ebbe járul még a Tár.hely, a digitális reprezentáció. A kiállítás két kurátora Scherer József formatervező és Sára Ernő tervezőgrafikus.*

– *Milyen műfajok szerepelnek a kiállításon?*

SCHERER JÓZSEF: *Körülöttünk*, azaz a mindennapok művészete, a kikerülhetetlen design – anyagbegyűjtés és válogatás közben jutottunk el a kiállítás főcíméhez. A hagyományos iparművészeti ágak mellett az animáció, a digitális technikák, a médiadesign teljes keresztmetszetét szerettük volna megjeleníteni, sőt az újabb határterületekét is, az építészeti és design hatá-

Fotó: Csipes Antal

Körülöttünk.
Nemzeti Szalon 2017.
Iparművészet és
tervezőművészet című
kiállítás (részlet) /
All Around Us.
National Salon 2017.
Applied Arts and
Design (exhibition view)
Múcsarnok, Budapest,
2017 / Kunstballe,
Budapest, 2017

Fotó: Csipes Antal

Körülöttünk.
Nemzeti Szalon 2017.
Iparművészet és
tervezőművészet című
kiállítás (részlet) /
All Around Us.
National Salon 2017.
Applied Arts and
Design (exhibition view)
Műcsarnok, Budapest,
2017 / Kunstballe,
Budapest, 2017

rán, a környezetkultúra ágazatait. Bármerre indulunk, bármerre nézünk, az ipar- és tervezőművészet produktumaival találkozunk.

– *Milyen csoportosításban jelennek meg a tárgyak, és miért?*

SÁRA ERNŐ: A felhasználás oldaláról próbáltuk megközelíteni a kérdést. Készülődünk, kávé- vagy teáscsészénket betesszük a mosogatóba, öltözéket váltunk, elindulunk. Együtt élünk ezekkel a tervezett és megalkotott tárgyakkal: a lakásunk intim terében, az éttermek, a színházak, a kulturális és szakrális épületek tereiben, vagy a nagy forgalmú közösségi terek-

ben. A munkahelyen, az utcákon, az utcabútorok között, kirándulás vagy sportolás közben. Hogyan használjuk ezeket a tárgyakat? Kik és hányan dolgoznak észrevétlenül azért, hogy köz- és ünnepnapjaink komfortosabbak legyenek? A kiállított alkotások adnak válaszokat.

– *Milyen időhatárok között mutatja be a tárlat a magyar tárgykultúra fejlődését?*

S. J.: A jelenkor művészeit mutatjuk be, az utolsó tíz év alkotásait. Az idei Szalonhoz mérhető bemutatkozás utoljára a 2000-es millenniumi kiállítássorozat kapcsán adódott szintén a Műcsarnokban. A Nemzeti

Fotó: Csíges Antal

→
Körülöttünk.
Nemzeti Szalon 2017.
Iparművészet és
tervezőművészet című
kiállítás (részlet) /
All Around Us.
National Salon 2017.
Applied Arts and
Design (exhibition view)
Műcsarnok, Budapest,
2017 / Kunstballe,
Budapest, 2017

Körülöttünk.
Nemzeti Szalon 2017.
Iparművészet és
tervezőművészet című
kiállítás (részlet) /
All Around Us.
National Salon 2017.
Applied Arts and
Design (exhibition view)
Műcsarnok, Budapest,
2017 / Kunstballe,
Budapest, 2017

Fotó: Csíjtes Antal

Szalon sorozat a továbbiakban ötévente ad lehetőséget erre a seregszemlére, sorban váltakozva a többi vizuális művészettel. Négyezer művész több mint ezer művét állítjuk ki, s ehhez csatlakozik a *Tár.bely* elnevezésű digitális kiállítás, mely tulajdonképpen egy adatbázis, a Magyar Művészeti Akadémia újonnan alapított Művészettelméleti és Módszertani Kutatóintézete számára. A szakterületek kiválóságai mellett nagyon fontosnak éreztük, hogy helyet biztosítsunk

a méltán elismerést szerzett fiataloknak is. Talán ez a Szalon legfontosabb feladata: áttekinteni, hogy hol tartunk, és merre haladunk.

– *Mi jellemzi a mai magyar iparművészetet?*

S. E.: Ma együtt forog, összekapcsolódik minden. Kézműves- és gépi iparművészet egyszerre van jelen. A kiállítás megvalósítása során a craft és design értelmetlen összeütköztetése helyett, egymás mellett élésüket tudomásul véve, egymásra hatásuk milyenségét

Hefter László:
A kapu /
László Hefter:
The Gate
[2016]

és lehetőségét kerestük. A korszellem tükröződik a technológia fejlettségi állapotában, de a szükségletek alakulásában is. Változik a fontossági sorrend is. Az egyik szakterület iránti igény megnő, míg a másik alig képes életben maradni. De lehet, hogy holnap újra rácsodálkozik majd a világ, felismeri egyediségének értékét, és akkor milyen jó lesz, hogy nem kell mindent előlről kezdenünk.

A Nemzeti Szalon kiállításán két terület elkülönül. Az egyik egység azokat a mestereket és nagy hatású művészkollégákat mutatja be, kiknek tanári, művészi és emberi hatása meghatározó volt egy-egy műfaj fejlődésére – a nagy elődöket, a világháború előtti korszak és az ötvenes évek mestereit. A kortárs művészek ezzel a megemlékezéssel tiszteletüket és megbecsülésüket fejezik ki előttük.

A másik speciális terület az értékmentés és értékörzés területe. Azt a rendkívül szerteágazó, ismereteket és szaktudást igénylő tevékenységet szeretnénk érzékelteni és láttatni, amely során a restaurátorok ritka és páratlan műremekeket élesztenek újjá, óvnak meg az utókor számára, olykor több évszázados technikákat felelevenítve.

S. J.: Ki kell emelni az együttműködő partnerek közül az Iparművészeti Múzeumot, ahol hihetetlen odaadással segítették munkánkat, és az egyházakat, illetve azok gyűjteményeit. Minden bürokráciát mellőzve, megértéssel és segíteni akarással álltak ügyünk mellé, készen mindenféle segítségre.

Igyekeztünk bemutatni az ipar- és tervezőművészet sokszínűségét, az alkotók kreativitását és érzékenységét, amellyel a kor kihívásaira reagálva megújulásra képesek. Köszönetünket fejezzük ki mindazon alkotóknak, intézményeknek, akiknek munkáiból, jó szándékából 2017 tavaszán kiállításunk létrejött.

KISS ÉVA
művészettörténész

(Körülöttünk. Nemzeti Szalon 2017. Iparművészet és tervezőművészet. Múcsarnok, Budapest, 2017. április 21. – augusztus 13.)

A műtárgyfotókat a művészek bocsátották
rendelkezésünkre.

→
**Függő örökmécses,
budavári Nagyboldog-
asszony-templom
(Mátyás-templom),
Budapest. Restaurátor:
Varga Péter /
Hanging sanctuary
lamp. The Church
of Our Lady in Buda
Castle (Matthias
Church), Budapest.
Restorer: Péter Varga**

Schmuck 2017

Nemzetközi ékszerfesztivál Münchenben

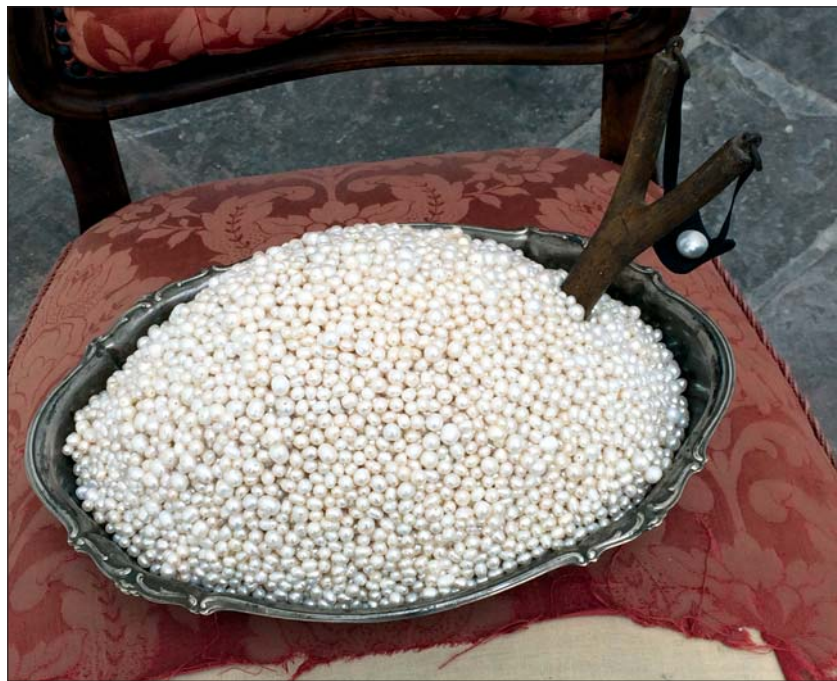
Idén március 8–14. között rendezték meg a kortárs művészi ékszerek szcenájának legjelentősebb nemzetközi seregszemléjét, a müncheni Schmuck fesztivált. Ezt Herbert Hofmann alapította 1959-ben, és nagyjából ez tekinthető e műfaj születési időszakának is. A művészi ékszerek! közös jellemzője, hogy különféle módokon (anyagválasztás, cím, tematika stb.) reagálnak korukra, gondolatokat közvetítenek; értéküket jellemzően nem az arany és a drágakövek használata határozza meg, hanem a művészi invenció és eredetiség. Az ilyen ékszerek már nem hagyományos ékszerüzletekben, hanem művészeti, majd az erre szakosodott galériák tárlatain nyertek kiállítási és értékesítési lehetőséget.

A müncheni Schmuck a világ legpatinásabb és legrangosabb nemzetközi ékszerfesztiválja, a „szcéna Mekkája”, ahová közel hatvan éve művészek, gyűjtők, kurátorok, galériatulajdonosok és további érdeklődők ezrei zárandokolnak el minden év márciusában. Ilyenkor városszerte több mint hatvan kiállítás és program hirdeti e műfajt, többek között a müncheni Messe, továbbá több állami, tartományi és számos magánintézmény és -vállalkozás falai között. Évről évre művészek özöne ostromolja a szervezőket jelentkezéseivel, hisz egy tehetséges alkotónak akkor van esélye e tömegből kitűnni, ha először is sikerül bekerülnie a fesztivál hivatalos programjába, azaz kiállítási területet nyer. (Már ez is komoly teljesítmény, a verseny óriási!) A siker fokmérője, ha egy alkotónak ez évről évre sikerül. Ez előfeltétele annak, hogy a nemzetközi szakma elkezdje jegyezni, azaz a nemzetközi sajtóban való megjelenések, a gyűjtői vásárlások, a kiállítási felkérések, a galériás értékesítési megállapodások, a múzeumi vásárlások s a többi rögzös útján apránként elinduljon a nemzetközi kanonizálódás és optimális esetben a branddé válás felé. Ezen az úton lépdél előre két hazai művésznünk: Lőrincz Réka és Vági Flóra.

Az idei kínálatból mazsolázva a magyar érdekeltsegek sorában elsőként a belváros pereménél, az egyko-

ri botanikus kert parkjában álló, klasszicista stílusban épült Kunstpavillon kiállítását kell kiemelnem mint a fesztivál legprogresszívabb tárlatát. A *tog_ther!* – *Fill in: e or a* cím csoportos tárlatra utalt, amelyre a húsz képzőművészeti vénájú nemzetközi művész, a felhívás szellemében, nem csupán ékszerrel nevezett, hanem egy-egy, a tárgy posztamenséül szolgáló ülőalkalmatossággal is. Az így létrejött változatos, esetenként rendkívül invenciózus installációk új és új értelmezési dimenziókat nyitottak meg a szemlélő számára. A sztáralkotókat is felvonultató mezőnyben a képzőművész Benczúr Emese *Let It Shine* faliképén a címet

Lőrincz Réka: Gyöngyszúli. Objekt a tog_ther! – Fill in: e or a című kiállításon / Réka Lőrincz: Bead Sling. Object at the exhibition tog_ther! – Fill in: e or a Kunstpavillon, München, 2017 / Kunstpavillon, Munich, 2017

Fotó: Simonj István

→
Lőrincz Réka:
Work-shy Housewife.
Installáció a tog_ther!
– **Fill in: e or a című kiállításon / Réka Lőrincz: Work-shy Housewife. Installation at the exhibition tog_ther! – Fill in: e or a Kunstpavillon, München, 2017 / Kunstpavillon, Munich, 2017**

adó méretes feliratot ezüst fülbevalózárok (stekkerek) tömege alkotta. Lőrincz Réka installációjának egyik szakadt kárpitú, roskatag székén jellegzetes pop-artos stílusában fogant, gyöngy és aranygyűrű csalival ellátott, aranyozott egérfogó-kitűzőt, míg a másikon gyöngyökkel teli tálba állított gyöngy-csúzli kompozícióját csodálhattuk. A székek támlái között kifeszített

spárgán felcsíptetve szignált egydollárosok „száradtak”. A kiállítótér egy másik pontján *Work-shy Housewife* című csendéletének ülőalkalmatosságát egy WC-csésze adta, lehajtott fedelén művészien lakkozott körmű, rózsaszín gumikesztyűi feküdtek. Mellette fálnak támasztott partvis tövében tetemes gyöngykupac. Láthattunk még bársonyból készült, kítűzővel ékített rohamsisakot egy barikád tetején (Rose Stach), Thonet-szék támlájába fűzött virsli-nyakéket (David Bielander), és folytathatnám a hasonlóan humoros és elképesztő ötletekkel teli installációk sorolását. Az ékszer itt már teljesen képzőművészeti médiummá vált. A tárlat kurátorai, Gisbert Stach és Rose Stach maguk is kiállító művészek.

Hasonlóan, évről évre az art dominál a Schmuck kínálatában szereplő ékszereken, sokkal inkább, mint a design vagy a craft.

A nemzetközi vásár (Internationale Handwerksmesse München) területén ilyenkor egy pavilonba csoportosulnak a fesztiválhoz kapcsolódó standard kiállítások, mint a Talente, az Exempla, a Meister der

Vági Flóra: Tulip – Potential brooch. Brass az In a Manner of Meaning című kiállításon / Flóra Vági: Tulip – Potential Brooch. Brooch at the exhibition In a Manner of Meaning

[2017] cédrusfa, pigment, akrilfesték; kiállítási fotó: Windfall GmbH, München, 2017 / cedar wood, pigment, acrylic paint; exhibition photo: Windfall GmbH, Munich, 2017 [10x7x5 cm]

Fotó: Vági Flóra

Moderne, a Schmuck és a Frame. Az utóbbi, rotációs rendszerben, évente a világ három-négy jelentős ékszergalériájának ad bemutatkozási lehetőséget, ám az idén nyolcnak adott! A kiállítókat tárlatonként felkért kurátorok választják ki. A Talente a fiatal – részint

ékszertervező – tehetségek bemutatására szolgál, míg a Schmuck az érettebb alkotók kiállítási felülete: idén 31 ország 67 művésztől prezentált ékszereket Cornelia Holzach, a pforzheimi Schmuckmuseum vezetőjének válogatásában. A 67 művészt jóval több, mint hétszáz aspiránsból választotta ki! Itt is láthattunk Lőrincz Réka-opusokat: *You Make Me Feel Like a Natural Woman* nyakékét színes háztartási sűrűlőszivacsokból, rajtuk a címadó felirat hímzett szavaival. Mellette hasonlóan látványos *Pearl Truck* nyakékével, azaz gyöngyrakománnyal megpakolt, összekapcsolt játék teherkocsikkal. A többi tárlat hagyományosan design profilú, válogatott nemzetközi mezőnnyel. A Talente a többi között kiállította Orbán Emesének, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME) fémműveshallgatójának kísérleti betonkockáit is.

A Schmuckon már 2005 óta rendszeresen kiállító Vági Flóra munkái is két kiállításon voltak megcsodálhatók. *In a Manner of Meaning* című tárlatával, már visszatérő módon, egy lámpagyártó cég elegáns bemutatósalonját sikerült belaknia költői, színezettfa ékszereivel, ahol Hámori Anett a grafikáival volt ebben társa. Itt jobbra változatos formavilágú brossokat láthattunk elegáns tálalásban. (Vági Flóra művészetéről lásd: *Magyar Iparművészet*, 2016/1, 17–22.) E helytől pár utcányira *Mixed Greens* címmel szervezett ékszerkiállítást egy amerikai galerista egy helyi fotóművész műtermében. Hét művész részvételével hat országból. A vegyes saláta változatosságára utaló cím az ékszerek kínálatában is megnyilvánult, a karakteresen eltérő művek között Vági Flóra tárgyai is szépen érvényesültek. Itt új formavilágú, ötletes záródású nyakékeket is láthattunk tőle.

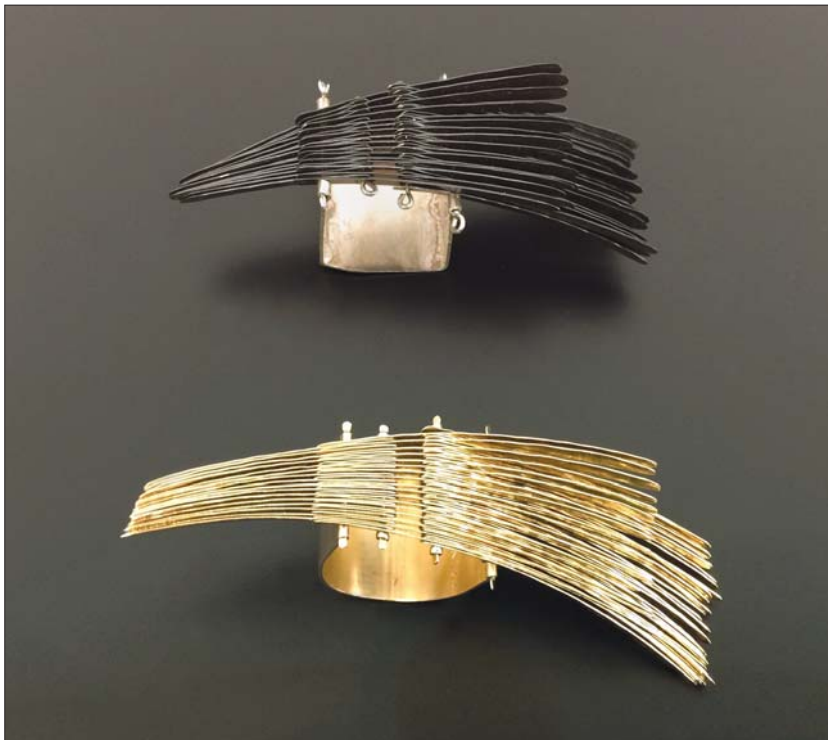
Off the Shelf címmel a londoni Central Saint Martins művészeti egyetem tanárai és diákjai is megmutattak munkáikkal egy designgalériában, ám ez a kiállítás kimaradt a fesztivál hivatalos programjából. A galéria kiváló lokációja miatt azonban ez talán mégsem jelentett akkora hátrányt. Az utcáról is láthatóan, a bejárattal szemben, a belépővel Fábian Veronika *Jewellery Is My Best Friend* című munkája nézett farkasszemet. E mű a budapesti Ékszerek Éjszakája fesztivál diákpályázatának győztese volt 2016 őszén. (Lásd: *Magyar Iparművészet*, 2017/1, 30–34.)

Tone Vigeland:
Aranygyűrű és modellje
(Otto Künzli
tiszteletére) a Tone
Vigeland. Jewelry –
Object – Sculpture című
kiállításon /
Tone Vigeland:
Gold ring and its model
(Hommage à Otto
Künzli) at the
exhibition Tone
Vigeland. Jewelry –
Object – Sculpture
[2010–2011] arany,
ezüst, acél (magán-
gyűjtemény);
kiállítási fotó:
Die Neue Sammlung,
München, 2017 /
gold, silver, steel
(private collection);
exhibition photo:
Die Neue Sammlung,
Munich, 2017

Vági Flóra ékszerei
az In a Manner of
Meaning című
kiállításon (részlet) /
Jewels by Flóra Vági
at the exhibition In a
Manner of Meaning
(exhibition view)
Windfall GmbH,
München, 2017 /
Windfall GmbH,
Munich, 2017

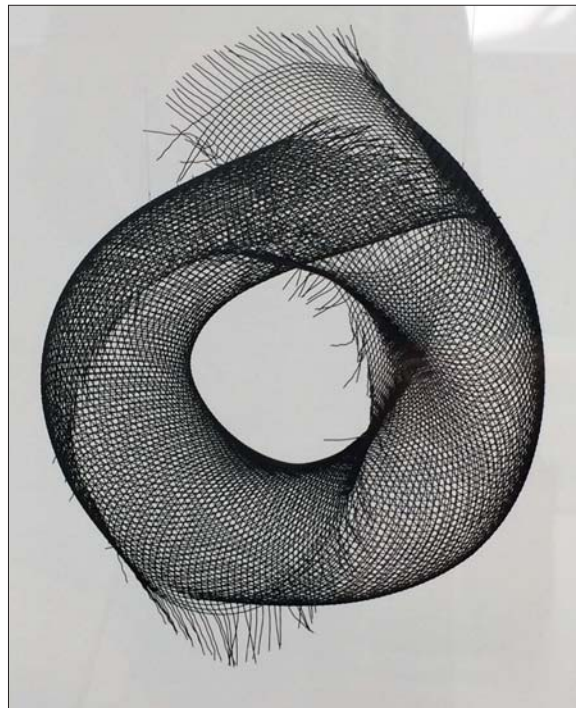

A Die Neue Sammlung – a legfőbb közintézmény a Schmuck szempontjából – ezúttal is három jelentős kiállítással szolgálta a fesztivál ügyét. Ezek legfontosabbja a Danner-Rotunde 2004-től látható állandó ékszerkiállítása. Az 1990-es évektől jobbra adományokból és tartós letétekből létesült nemzetközi ékszergyűjtemény mára ezer tételt meghaladó, melyből a kiállításban 260 darab reprezentálja az elmúlt száz, de különösen az utóbbi ötven év ékszerművészetének progresszív ágát. Ez naprakész viszonyítást tesz lehetővé az alkotók és legfőképp a nagyközönség számára a kanonizált ékszerkultúráról. Jelentősége hatalmas a művészeti terület számára. Ezért is létesült. A múzeum korábbi igazgatója rádöbbent, és aktívan lobbizni kezdett a tarthatatlannak ítélt állapot megváltoztatására. A létrejött állandó kiállítás a világ legjelentősebb hasonló anyagaival vetekszik. (Kedves Iparművészeti Múzeum, ideje erről mintát venni!) E mellett egyfelől *Konstella-*

tion – Konstelacie – Constellation címmel a pozsonyi Academy of Fine Arts and Design fém szaka rendezett tárlatot a hallgatói munkák utóbbi 15 évnnyi terméséből. Másrészt *Tone Vigeland. Jewelry – Object – Sculpture* címmel a skandináv ékszerművészet élő istennőjének retrospektív kiállítását láthattuk. A stílussteremítő norvég művész kiállított művei 1958-tól 2016-ig íveltek, méghozzá szó szerint, a múzeum második emeleti körgalériájának terében. Az ékszerek vitrinekben, a nagyobb, fémből (ezüst, acél) készült „képek” a falon installálva. Bámulatosan merész, forma-

Tone Vigeland: Just fun. Objekt a Tone Vigeland. Jewelry – Object – Sculpture című kiállításán / Tone Vigeland: Just fun. Object at the exhibition Tone Vigeland. Jewelry – Object – Sculpture

[2000] acél, magasság: 13,5 cm (magángyűjtemény);
kiállítási fotó: Die Neue Sammlung, München, 2017 /
steel, height: 13,5 cm (private collection); exhibition
photo: Die Neue Sammlung, Munich, 2017

Fotó: Simonyi István

bontó, ugyanakkor sallangoktól mentes tiszta stílus ez, fémből áradó költészet, ikonikus darabokkal. Kevés ma is élő művész gyakorolt ekkora hatást a kor vizualitására.

Hommage an Manfred Bischoff címmel hasonlóan nagy hatású művészek szentelt életmű-kiállítást a Galerie Handwerk – a Handwerkskammer für München und Oberbayern tartományi fenntartásában működő – nagy, kétszintes galéria. A 2015-ben eltávozott Manfred Bischoff – a firenzei Alchimia „ékszeregyetemének” egykori professzora – markánsan egyedi stílust képviselt a kortárs ékszer világában játékos hangulatú munkáival. Életművét az ez alkalomra kölcsönzött száz ékszere illusztrálta, a tárlathoz egykori kollégáiból alakult neves művészkör (17 fő) csatlakozott munkáival. Elképesztő kiállítási anyag! Humort, bájt, iróniát, ötletességet, gondolatokat, színességet, változatos anyaghasználatot felvonultató konceptuális (ékszer)művészet reprezentációja.

München talán legnagyobb hatású magángalériája, a Galerie Biró ezúttal Peter Bauhuist látta vendégül *Thesaurus* című tárlatával. A művész Manfred Bischoff utóda a firenzei egyetemen. Kiállított arany nyakláncai és karkötői mellé röntgenképet is mellékel a nem mindennapi technológiai invenció érzékeltetésére. A láncok szemei nem hagyományos technológiával készültek, hanem egyben öntve, azaz az elkészült öntési bokorról leválasztva már egyből kapcsolódó szemek-

kel nyerték el láncformájukat. Az öntés technológiájához kicsit is értő képes leginkább felmérni az ebben rejlő technikai bravúrt, különösen, ha például 2 milliméter szemméretű láncról van szó! Ennek bizonyítására néhány lánc esetében az öntési bokrot is láthattuk a lánc mellett. A magyar származású Olga Zobel Biro elmondta, ha csupán ezt veszi meg a gyűjtő, megkapja hozzá ajándékba a belőle kibomlani képes lánc röntgenjét is, annak minden adatával. Mindez üzleti modellként sem utolsó.

A Schmuck évről évre tárháza mindazon művészeti csúcsteljesítményeknek, melyeket a világ művészi-ékszer-szcénája nyújtani képes, amire százezrek kíváncsiak. Örvedetes, hogy ennek tehetséges hazai szereplői is vannak!

SIMONYI ISTVÁN
művészettörténész

(Schmuck 2017, Internationale Handwerksmesse, München, 2017. március 8–14.)

Jegyzet

1. A hazai szóhasználatban korábban használt *stúdióékszer* elnevezést kezdi felváltani a 'művészi ékszer' fogalom, míg a külföldi terminológiában az *author's jewellery*, *Autorenschmuck* és ennek megfelelői terjedtek el a tárgyalt műfajra.

Fotó: Simonyi István

Manfred Bischoff:
Kitűző. A Baghdad sub Rose kompozíció az Hommage an Manfred Bischoff című kiállításon (részlet) / Manfred Bischoff: Brooch. The composition Baghdad sub Rose at the exhibition Hommage an Manfred Bischoff (exhibition view)
[1999] *arany, korall (Karl Bollmann magángyűjteménye); kiállítási fotó: Galerie Handwerk, München, 2017 / gold, coral (Karl Bollmann Collection); exhibition photo: Galerie Handwerk, Munich, 2017*

Peter Bauhuis:
Nyakék-röntgenkép a Thesaurus című kiállításon / Peter Bauhuis: Necklet Radiogram at the exhibition Thesaurus
Galerie Biró, München, 2017 / Galerie Biró, Munich, 2017

Tehetséggondozás és mecenatúra

Kozma Lajos-ösztöndíjasok beszámoló kiállítása
a Klebelsberg Kultúrkúriában

Fotó: Mascher Róbert

■ A címben foglalt két fogalommal határozhatjuk meg a legjobban a Kozma Lajos építész és iparművész tiszteletére létrehozott kézműves-iparművészeti ösztöndíj célját. Harminc évvel ezelőtt, 1987-ben az akkori Művelődési Minisztérium ugyanis azért alapította, hogy segítse a 35 évesnél fiatalabb tehetséges kézműves iparművészek pályakezdését, alkotómunkáját, művészi fejlődését, és kedvező feltételeket teremtsen a formanyelvében és tartalmában korszerű, színvonalas művek létrehozásához.

A legutóbbi pályázatot 2016-ban az Emberi Erőforrások Minisztériuma (EMMI) megbízásából a Magyar Alkotóművészeti Közhasznú Nonprofit Kft. (MANK) hirdette meg, majd a felkért szakmai kuratórium bírálta el, amelynek tagjai a következők voltak: Garam Judit ruha- és divattervező; Gulyás Judit textilművész; Keppel Márton Péter, a Magyar Művészeti Akadémia Iparművészeti és Tervezőművészeti Tagozatának titkára, művészettörténész; Lublőy Zoltán keramikus; Mascher Róbert, a Fiatal Iparművészek Stúdiója Egyesület (FISE) elnöke, formatervező iparművész; N. Mészáros Júlia művészettörténész; Sipos Balázs üvegtérvező művész; Tóth Zoltán tervezőművész.

A kiválasztott tíz iparművész számára egy, két vagy három éven keresztül nyílik lehetőség arra, hogy elsődlegesen alkotómunkával foglalkozzon. Az ösztöndíjasok minden évben beszámoló kiállításon mutatják be a támogatás ideje alatt készült alkotásaikat. Ennek korábban rendszerint az Iparművészeti Múzeum adott helyet, de a küszöbön álló felújítás miatt 2016-ban

Kozma 2016 beszámoló kiállítás (részlet), Véssey Anna: Georganic textilkollekció / Kozma 2016 reporting exhibition (exhibition view), Anna Véssey: 'Georganic' textile collection Klebelsberg Kultúrkúria, Budapest, 2017 / Klebelsberg Cultural Centre, Budapest, 2017

már a FISE Galéria, az idén pedig a Klebelsberg Kultúr-kúria fogadta be a beszámoló kiállítást. Itt tekinthették át a szakmabeliek és az érdeklődők a támogatásnak köszönhető eredményeket.

Lássuk, milyen terméket vagy brandet tudtak kifejleszteni, miben tudtak előrelépni a 2016. évi „kozmasok”?

Dempsey Melinda keramikusművésznek erősen strukturált felületű, monokróm munkáival sikerült egyedi hangot találnia. A kiállításon látható, cellulózszivacsra épített porcelánjait Tajvanon, egy rezidenciaprogram keretei között, tradicionális kínai kemencében készítette el.

Gelley Kristóf ezüstműves, fémműves formatervező immár második ösztöndíjas évében foglalkozhatott

Fotó: Csákvári Zsigmond

az étkezéletek világával. Magas színvonalon kivitelezett készletében több tárgyat meg is újított, újraértelmezett. Így például a tortakés és a tortalapát, valamint a szalvétagyűrű és a késbak nála egy-egy kombinált tárggyá lényegült át.

Gyetzvai Piroska divat- és textiltervező az ösztöndíj

Gelley Kristóf:
Ezüst evőeszközökészlet
és tálalóeszközök /
Kristóf Gelley:
Silver cutlery set and
servicing tools

*Klebelsberg Kultúr-
kúria, Budapest, 2017*
*/ Klebelsberg Cultural
Centre, Budapest,
2017*

Fotó: Morsó Olga

Gyetzvai Piroska:
White Ghost /
Piroska Gyetzvai:
White Ghost
[2016]
textil, hajtogatás /
textile, folding

Kozma 2016 beszámoló kiállítás (részlet), Kóródi Zsuzsanna: Led (I., XV., XIV.) / Kozma 2016 reporting exhibition (exhibition view), Zsuzsanna Kóródi: Led (I, XV, XIV)
Klebsberg Kultúrkúria, Budapest, 2017 / Klebsberg Cultural Centre, Budapest, 2017

támogatásával textilcipőterveket készített. Számos hajtogatástechnikát kísérletezett ki, amelyek alkalmazása során lábbelije egy-egy hosszú szalagból épülnek fel. Elképzelései szerint ezt a komoly gépparkot nem igénylő termékcsaládot kis műhelyek vagy megváltozott munkaképességűek is gyárthatják majd.

Koós Daniella a *Miniform basic* és a *Miniform premium* fantázianevű gyermekbútorcsaládjának egy-egy tárgytypusát állította ki. A kisgyermekkor utáni használatra is szánt, minőségi, funkcionális alpbútorokat a variálhatóság és a környezettudatos anyaghasználat is jellemzi.

Kóródi Zsuzsanna üvegalkotásai optikai és kinetikus objektumok is egyben: a néző mozgására a lenticuláris lencsék elvének köszönhetően színt váltanak, megelevenednek. A művek lelkét a szorosan egymás mellé sorolt, félbecsiszolt optikai üvegrudak jelentik – ezek mögött helyezi el a geometrikus színfoltokkal operáló fázisképeit.

Mitter Anna Róza bőrműves, textiltervező esztétikus, remekül variálható *Zeroupre* ruhakollekcióját fejlesztette ki, amelynek az innovatív formaalakítás és a hordhatóság mellett a hulladékmentes szabás, a „zero waste”-elv alkalmazása a legfőbb jellemzője. Kétségtelenül piacképes darabjai harmonikus anyag- és színhasználatuk, valamint a jól megválasztott ruhatípusok révén egymással jól kombinálhatóak.

Pápai Lilla textil- és divattervező is saját, *WYHOYS* elnevezésű márkájának továbbépítésén dolgozott. Ő is az ökoesign, a hulladékmentes tervezés képviselője. Anyagát nemezéléssel és jacquard-kötéssel készítette, a mintaképzéshez az olajszenyezés témáját dolgozta fel, és általában az egész projektre a környezettudatosság a jellemző. Még a tervezés során keletkezett hulladék hasznosítására is nagy gondot fordított: a papírokból ruhafogasokat készített, a textilhulladékokat a nemezbe – kiegészítő elemek alapanyagaként – használta fel.

Sütő Erika: Lótusz függőlámpa / Erika Sütő: 'Lotus' drop lamp
Klebsberg Kultúrkúria, Budapest, 2017 / Klebsberg Cultural Centre, Budapest, 2017

Sütő Erika kerámiatervező *Lótusz* elnevezésű, porcelán lámpacsaládjának tagjai közül a vásárló által összeállítható, nagy méretű, organikus formavilágú mennyezeti lámpát készítette el a kiállításra. Munkája során kidolgozta a lámpatest porcelánelemeit, azok tartóvázát, csomagolását, és sérülés esetére még az elemek pótolhatóságának rendszerét is.

Szabó Péter üvegtérvező plasztikáinak befoglaló formái egyszerű geometrikus testek, amelyeken belül

a tagolások, a matt és fényes, az átlátszó és át nem látszó felületek – nézőpontunk változtatásával – varázslatos illúziókat, virtuális tereket keltenek életre. A kiállításon láthattuk, hogy tárgyait szellemes formalkotással, kiemelkedő minőségben készítette el.

Véssey Anna textiltervező kísérleti szövésmintáit a fémes csillogású és a matt, a sűrű és a ritka, a kemény és a lágy felületek változatossága mellett a visszafogott színhasználat jellemzi. Az ösztöndíj támogatásá-

Kozma 2016 beszámoló kiállítás (részlet), Szabó Péter: Szín-tézis / Kozma 2016 reporting exhibition (exhibition view), Péter Szabó: Syn-thesis
Klebsberg Kultúrközpont, Budapest, 2017 / Klebsberg Cultural Centre, Budapest, 2017

Fotó: Csákvári Zsigmond

Kozma 2016
beszámoló kiállítás
(részlet), Dempsey
Melinda: Tudatos
tudatosság I–III. /
Kozma 2016 reporting
exhibition (exhibition
view), Melinda
Dempsey: Conscious
Consciousness, I–III
Klebelsberg
Kultúr-kúria,
Budapest, 2017 /
Klebelsberg Cultural
Centre, Budapest,
2017

val kutatta a legmegfelelőbb szövetszerkezeteket, a legváratlanabb anyagátársításokat. A rusztikus téglafalra függesztett, nagy méretű, impozáns szövete remekül mutatta meg térszervező erejét, illusztrálta, miként lehet jelen különféle épületekben egyszerre reprezentatív alkotásként és akár térelválasztóként is.

A kézműves iparművészekre, a kreatívipar képviselőire reményteljes jövő vár – legalábbis erre utal, hogy a sorozatgyártás térhódításának köszönhetően megfigyatható, kézzel készített munkákra világszerte egyre nagyobb a fizetőképes kereslet. Ennek ellenére nehéz az elindulás. Nem egyszerű létrehozni a saját műhelyt, a biztos gazdasági hátteret, megtalálni az egyéni hangot, majd az eredményre felhívni a közönség figyelmét.

Sajnos, megfigyelhetjük, hogy támogatás, mecénatúra nélkül sok fiatal művész feladja ezt a küzdelmet, és pályaelhagyó vagy – jobb esetben – nagyobb márkák névtelen tervezője lesz. Társadalmi és gazdasági

érdeklünk is, hogy az iparművészet területén minél több tehetség vehesse meg a lábát. A művészeti ösztöndíjak rendszerén is múlik az egyes szakok jövőbeni eredménye, de megkockáztathatom, a magyar iparművészet jövője.

MASCHER RÓBERT
a FISE elnöke, formatervező iparművész

(Kozma 2016. A 2016-os Kozma Lajos-ösztöndíjasok beszámoló kiállítása. Klebelsberg Kultúr-kúria, Budapest, 2017. március 30. – április 23.)

Mitter Anna Róza: Zeroupre / Anna Róza Mitter: Zeroupre
 [2016] „zero waste” szabásminta-szerkesztés,
upcycling-technológia / ‘zero waste’ sewing pattern edit,
upcycling technology

Kerezi Gyöngyi keramikusművész köszöntése a Ferenczy Noémi-díj elnyerése alkalmából

■ Nagy örömmel gratulálok Kerezi Gyöngyinek a kitüntetéshez, megjegyezve, hogy odaítélését igazán nem siették el az illetékesek. A művész ugyanis mindig jelen volt, és munkáira mindig fel kellett figyelni! Igaz, hogy nem nagyon izgatják a kitüntetések, rendszerint elfelejti említeni a milánói nemzetközi triennálé diplomáját (1973) vagy a gödöllői *Magastűz*-ön kapott MAOE-díjat (1994); amit egyedül számontart, az a kollégák szavazatai alapján nyert Gádor-díja. Egyéni kiállításokért sem törte magát, de a kül- és belföldi csoportos kerámiabemutatókra mindig elküldte egyedi stílusú, groteszk humorukkal minden látogatót megállásra készítő alkotásait.

1967-ben diplomázott a Magyar Iparművészeti Főiskola (MIF) kerámia szakán, Csekovszky Árpád tanítványaként. Diplomamunkája a főiskolai tanára, Jánosi Ferenc által tervezett egri püspöki borospince

korongolt figurái voltak, amelyekért Gorka-díjat kapott. Évekig tartó kemény munkával szerezte meg a saját műterem lehetőségét, dísz tárgyakat és készleteket készített, melyeket a Képcsarnok és az Iparművészeti Vállalat boltjaiban adtak el, bedolgozóként korongolt a műhelyében helyet adó keramikus számára. Műtermének berendezése óta saját, egyéni útját

Kerezi Gyöngyi:
Kerti lámpa /
Gyöngyi Kerezi:
Garden Lamp
[2005] *Imerys*
öntőmassza, mázazott,
1360 °C / Imerys
casting solution,
glazed, 1360 °C
[64x60x52 cm]

Kerezi Gyöngyi:
Tihanyi legenda /
Gyöngyi Kerezi:
Tihany Legend

[2007] *Imerys*
öntőmassza,
rakutechnika,
mázazott, 1360 °C;
zománcozott vaslemez
/ Imerys casting
solution, raku
technique, glazed,
1360 °C;
enamelled iron plate
[42x75x36 cm]

Kerezi Gyöngyi:
Kissárkány /
Gyöngyi Kerezi:
Small Dragon

[1997]
Imerys öntőmassza,
mázazott, 1360 °C,
magasság: 16 cm /
Imerys casting
solution, glazed,
1360 °C,
height: 16 cm

járja mind a mai napig. 1980 és 1987 között háromszor volt a kecskeméti Nemzetközi Kerámia Stúdió ösztöndíjasa, ahol megtanulta a gipszformakészítést, a rakuzást és a magas tűzű mázak használatát. Dolgozott a Siklósi Kerámia Alkotótelepen (1984) és alapította (1998) óta rendszeres résztvevője a Vásárhelyi Kerámia Szimpóziumnak, élve a sokféle nyersanyag és magas színvonalú technika lehetőségeivel.

Eredetileg szobrásznak készült, a Magyar Képzőművészeti Főiskola akkori túlzottan hagyományos világából ment át a MIF kerámia szakára, ahol jó mestere talált az ugyancsak elsősorban figurális plasztika-

kákat készítő Csekovszky Árpád személyében. Kerezi egész eddigi életművét is az önálló plasztikák jellemzik, amelyekhez az agyagon, samotton és porcelánon kívül bőszeggel használ mindenféle fémeket is. Ő maga azt mondja, hogy „gátlástalan” a munkájában, és igaza is van. Gátlások nélkül vesz igénybe mindenféle anyagot, díszít felületeket sokszor véletlenül felfedezett technikával, formál soha nem látott lényeket. A vásárhelyi gyűjteményt bemutató kiállítások örök szereplője az első szimpóziumon készített *Bobóc* című, több részből összeállított plasztikája, amely egy teknősbéka hátán álló elefántra állított, halat tartó, ma-

**Kerezi Gyöngyi: Hajó /
Gyöngyi Kerezi: Ship**
[2007] *Imerys
öntőmassza, mázazott,
1360 °C; vas;
magasság: 50 cm /
Imerys casting
solution, glazed,
1360 °C; iron;
height: 50 cm*

lacrata emlékeztető vidám, korbély bohócot ábrázol. Derűt és humort sugároz ez az ősi keleti világképet is megidéző szobor. A *Kissárkányt* gyári termékek töredékeiből formálta, egészítette ki a művész, talapzatán – mintegy szerzőtársként – rajta hagyta a vásárhelyi gyár cégjelzését. A vállalat (Burton-Apta, majd Imerys) jól formálható, magas tűzön égethető masszájából Kerezi nagyon szívesen dolgozik. Gyári – félkész – elemekből rakta össze a *Kerti lámpát*, és részben azokból készült a *Gépmadár* is, amelyen a gépeket a gyári töredékek képviselik, a madarakat saját keze munkája. A legtöbbször mégis fémekkel kombinálja samottos agyagból készült figuráit, mint a *Biciklizőn*, vagy a *Tihanyi legendán*. Jellemző, hogy *Hajó* című plasztikáját a III. Magyar Fémművészeti Kiállításra (2013/2014) meghívta a tárlatot rendező Laborcz Flóra kiváló ötvös és fémszobrász. Összetett mű a *Portré* is, ami finom, keskeny arcával, szemüvegével és kócos hajával

←
**Kerezi Gyöngyi:
Kék angyalfej /
Gyöngyi Kerezi: Blue
Angel's Head**
[2014] *Imerys
öntőmassza, 1360 °C
/ Imerys casting
solution, 1360 °C
[40x26x20 cm]*

→
Kerezi Gyöngyi:
Örömút IV. stáció
(részlet), római
katolikus templom,
Dunaszentmiklós /
Gyöngyi Kerezi:
Stations of Joy,
Station IV (detail),
Roman Catholic Church,
Dunaszentmiklós
[2011] *Imerys*
öntőmassza, 1360 °C,
magasság: 60 cm /
Imerys casting
solution, 1360 °C,
height: 60 cm

akár a művész önironikus, kedvesen groteszk önarcképe is lehetne. A játékos, derűs munkák mellett olyan pasztikák is vannak, amelyeket nagyon is komolyan vesz a művész – szürke samottfigurái és torzói mellett kiemelkedő mű a *Kék angyal*, amelynek szigorú arca emberen túli méltóságot és erőt sugároz.

Falképeit és fali pasztikáit többnyire mázas porcelánból készítette, a legszebbek egyike az egykori Országos Hematológiai és Vértranszfúziós Intézet színes falképe. A Föld színeivel – sárga, barna, kék és zöld – díszített, dinamikus, robbanásszerű kompozíció felületét közlő nézve, mintha a vér mikroszkopikus felvételét látnánk. Számos egyéb murális munkáit is felsorolja az 1999-ben megjelent, *A magyar kerámia-művészet. Alkotók, adatok 1945–1998* című kötet, remélhetőleg ezek – sok más szomorú eset példájára – nem estek áldozatul a tulajdonosváltással járó átépítéseknek. Biztosan látható azonban a 2011-ben készült, különleges témájú dunaszentmiklósi *Örömút*. A neogótikus stílusban épült római katolikus templom külső pillérein helyezkedik el az Evangélium Krisztus feltámadásától a mennybemenetelig – Húsvétól Pünkösdig – történt jeleneteit ábrázoló 14 stáció, párjaként a minden templomban kötelező, ugyancsak 14 képből álló Keresztútnak. Azokhoz hasonlóan feliratok kísérik az ábrázolásokat, a templom stílusának megfelelő gótizáló keretben. Maguk a színes mázas, domborműves alakok azonban szakítanak az évszázados sémákkal, arcuk és mozdulataik valódi érzelmeket fejeznek ki, s ez közel hozza, átérezhetővé teszi a mai szemlélő számára is a történeket.

Kerezi Gyöngyinek soha nem volt állása, amint mondja, sajnálta a művészi munkára fordítható időt. Jellemző azonban az a két külső munka, amit mégis csak elvállalt. Egyik az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézetben hét éven keresztül végzett művészetterápia, amelynek során nemcsak kerámiatanítással segítette a betegeket, hanem sikeres, árusítással egybekötött kiállításokat is szervezett műveikből. Ma is hasonló munkát végez a Nyitott Világ Fejlesztő Iskolában, ahol a kerámiaszakkörben a gyerekek művészi érzékét, kreativitását fejleszti, s ugyanúgy odafigyel minden egyes tanítványára, mint korábban a pszichiátriai betegekre. És mindezenközben énekel.

→
Kerezi Gyöngyi:
Angyal (részlet) /
Gyöngyi Kerezi:
Angel (detail)
[1999]
Imerys öntőmassza,
1360 °C, a teljes
magasság: 170 cm /
Imerys casting
solution, 1360 °C,
full height: 170 cm

Másodéves kora óta, néhány év megszakítással, máig tagja az Iparművészeti Főiskola Földes Imre alapította kórusának, úgy gondolom, ennek említése nélkül nem lehet teljes Kerezi Gyöngyi méglyó vázlatos arcképe.

LOVAG ZSUZSA
régész-muzeológus

A fotókat a művész bocsátotta rendelkezésünkre.

Hommage à Vasarely

Pécs – Stuttgart – Brüsszel – Párizs – Budapest

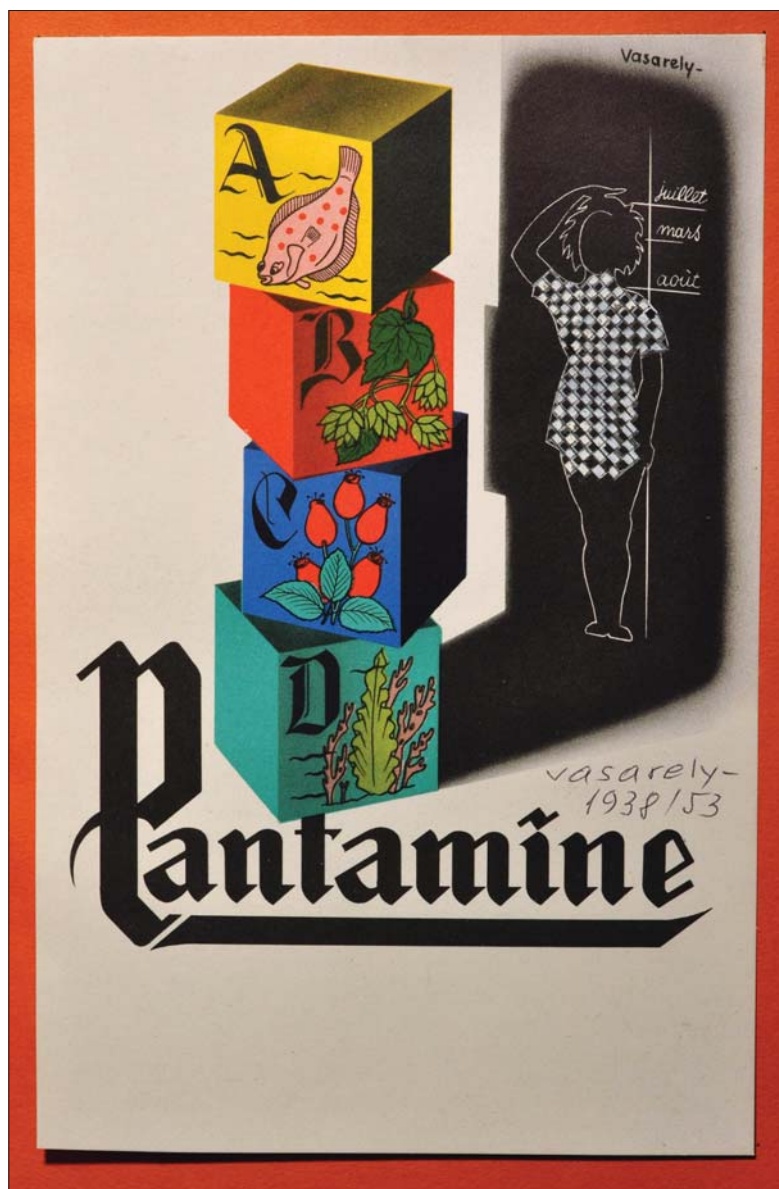
■ Nemzetközi kiállítássorozat érkezett a végéhez az április 9-ig Budapesten, a FUGÁ-ban látható *Hommage à Vasarely* című kiállítással, amely Vasarely születésének 110., halálának pedig 20. évfordulója alkalmából tiszteleg az op-artot megteremtő magyar származású művész előtt.

A nemzetközi turné első állomása Pécs volt, majd a külföldi magyar kulturális intézetek közül Stuttgartban, Brüsszelben és Párizsban mutatták be az eredeti Vasarely-grafikákból és -szerigráfiákból, valamint mintegy negyven kortárs magyar tervezőgrafikus ez alkalomra készült munkáiból rendezett anyagot, amely Vasarely népszerű életművére mai szemmel reflektál.

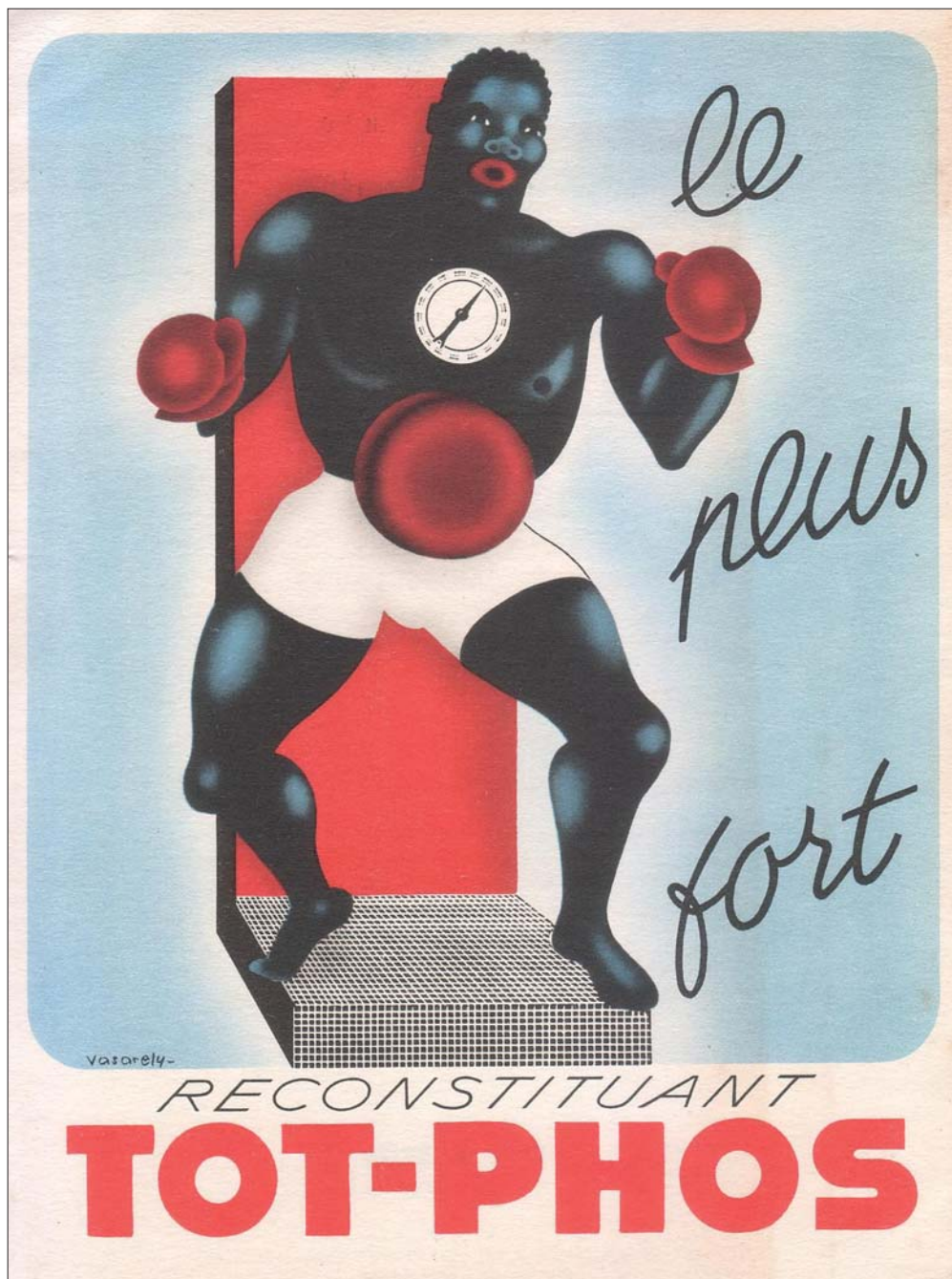
„Képtelen vagyok megakadályozni, hogy felkavaró analógiát érezsek az én »kinetikus plaszticitásom« és a mikro- és makrokozmosz egysége között. Minden együtt van: a Tér; a Tartam, a Hullámok, a Kapcsolatok és a Mező. A művészetem átpozicionálja a Természetet, ebben az esetben azt a tiszta fizikát, ami annak a formája, bogyan értsük meg fizikai valóságában a világot”¹ – írta Victor Vasarely 1959-ben, az évfordulóra immáron második kiadását is megérett művészeti jegyzeteiben.

Művészeti törekvései tehát olyan filozófiai problémákat vetnek fel, amelyek az elemi geometrikus formák ábrázolására, a tér-idő megragadására és ábrázolására vonatkoznak, s amelyek a 20. század eleje óta egyaránt foglalkoztatták a filozófusokat és a művészeket.

1955-ben írt híres *Sárga kiáltvány*ában a geometrikus művészet 19. századig nyúló gyökereit és azok megújítását határozza meg. Olyan alkotókra hivatkozik, mint Manet, akinél az ábrázolás legyőzi a történetmesélést, Cézanne, aki először geometrizálta a külső világot, és Matisse-t említi a tiszta színei miatt. Picasso úgy kerül említésre, mint aki áttörte a figurativitást, Calder a tér kitágítása okán, Kandinszkijt pedig abból a szempontból emeli ki, mint akinél a külső látvány belsővé válik. És persze nem feledkezik meg Mondrianról sem, hiszen az általa képviselt festészet

Victor Vasarely:
Tot-Phos reconstituant,
gyógyszerreklám /
Victor Vasarely:
Tot-Phos Reconstituant.
Medicinal product advertisement
é. n., nyomtatás
(Roland Bonias
magángyűjteménye) / n.d., nyomtatás
(Roland Bonias Collection)
[21,5x16,2 cm]

←
Victor Vasarely:
Pantamine,
gyógyszerreklám /
Victor Vasarely:
Pantamine.
Medicinal product
advertisement
[1938] *nyomtatás, akril*
a P betűn – aláírt
(Roland Bonias
magángyűjteménye) /
nyomtatás, akril on letter
P – aláírt
(Roland Bonias
Collection)
[23x14,8 cm]

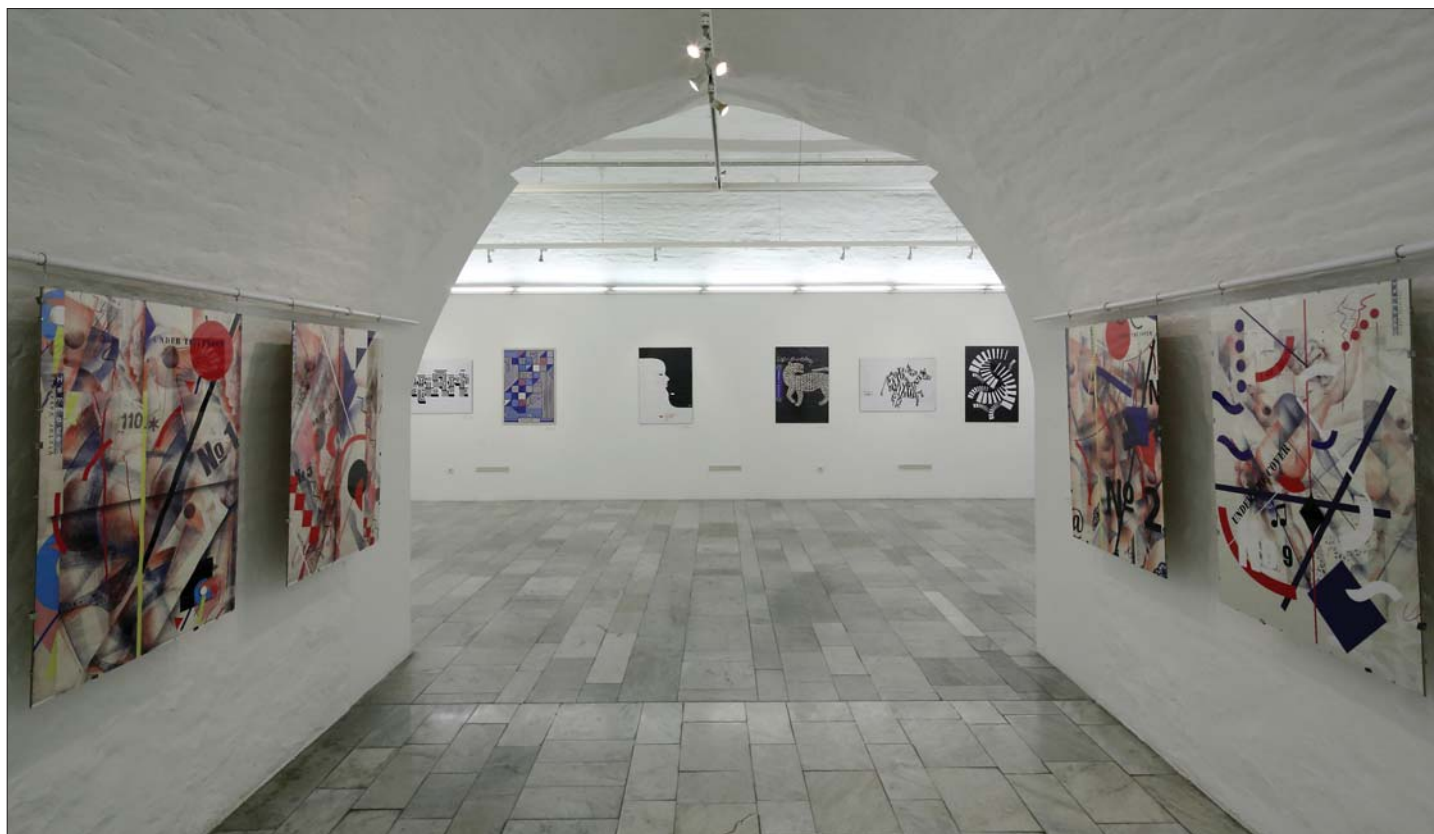
**Hommage à Vasarely című kiállítás (részlet),
Victor Vasarely reklámgrafikái / Hommage à Vasarely
(exhibition view). Advertising graphics by Victor Vasarely
Pécsi Galéria, Pécs, 2016 / Pécs Gallery, Pécs, 2016**

feloldódik az építészetben – például a Bauhausban, illetve annak tovább élésében, a plaszticitás szintézisében Le Corbusier-nél. A manifesztum kulcsszavai a tér, a tiszta kompozíció, az egység, a megsokszorozódó dimenziók.

Vasarely Denfert-korszakától kezdve, amikor is a párizsi metrómegálló csempézett falán felfedezi a látott valóság viszonylagos percepciójával létrejövő, különféle térhatásokban megmutatkozó képeket, vizuális kísérletei komoly hermeneutikai kérdéseket involváltnak, tekintettel a néző egyedi percepciójára,

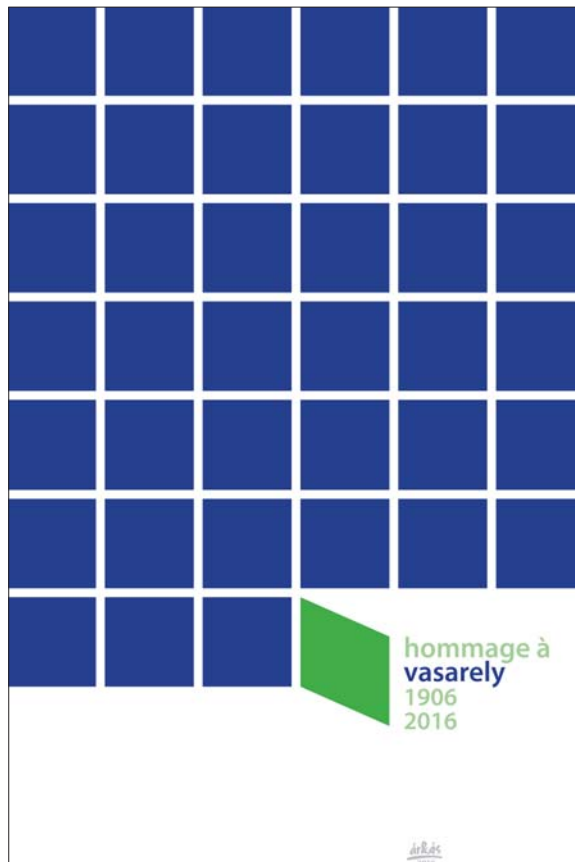

Fotó: Tóth László

Fotó: Tóth László

Árendás József:
Homage à Vasarely /
József Árendás:
Homage à Vasarely
[2016; 100x70 cm]

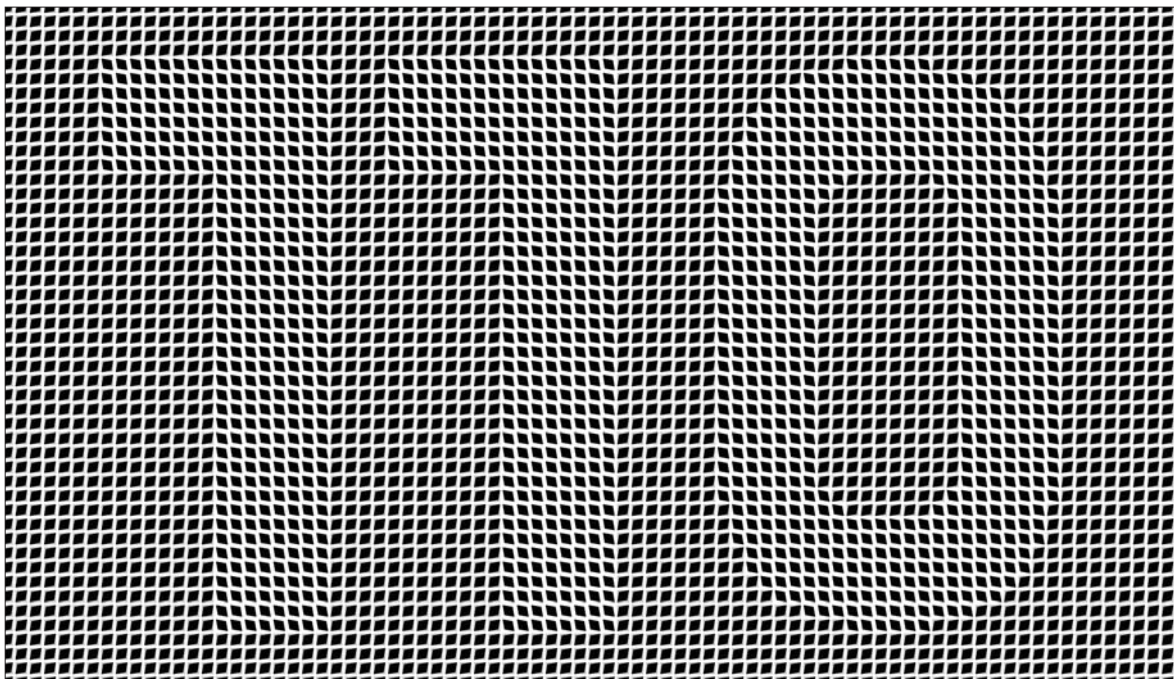
Vasarely 1906-ban Pécsen született, véletlenül épp abban a városban, amely a magyar Bauhaus magyarországi bölcsője, hiszen több, a Bauhausban kimagasló tevékenységet folytató alkotó (Breuer Marcell, Molnár Farkas, Forbát Alfréd) is itt született. Itt végezték iskolai tanulmányaik egy részét, a régió szerteágazó kulturális gyökereinek és többnyelvűségének közegében felnőve, a magyar, majd a nemzetközi konstruktivista törekvésekhez közel kerülve jutottak el Weimarba és/vagy Dessaubába, a Bauhaus fellegvárába. Vasarely tanulmányainak jelentős részét Budapesten folytatta, az egykori bauhausler, Bortnyik Sándor tanítványaként, így látásmódját, művészi ars poeticáját egész életében meghatározta a Bauhaus szellemisége. Ennek nyomán olyan művészeti irányzatot képviselt, amely hatása szerint a művészetet a mindennapi élet, az építészet, a várostervezés, a tárgy- és kiadványtervezés részévé akarta tenni, amivel minél szélesebb közönségre tehetett kívánt egy újszerű látásmódba bevonni. Ebből ered a legszélesebb körben elterjedt népszerűsége, gondoljunk csak a Renault autógyárnak készült emblémájára (amelyet fiával, Yvarallal készített stúdiójában) vagy David Bowie 1969-es *Space Oddity* című albumának borítójára.

Tervezőgrafikai munkákat pályája elején már Budapesten is készített, de a harmincas évek legelejétől Párizsban ezek a munkák biztosítják a megélhetést számára, és tervezőgrafikai gondolkodása, bár munkásságának kevésbé népszerű oldala, egész életművét meghatározta.

Születésének 110. évfordulója alkalmából a Pécsi Galériában tavaly augusztusban rendezett kiállításon ezért művészetének ez a kevésbé ismert vonása került a fókuszba. Az aix-en-provence-i Vasarely Foundationnak köszönhetően Victor Vasarelyt mint tervezőgrafikust ismerhettük meg, 1930 és 1939 között készült, hazánkban eddig ismeretlen tervezőgrafikai munkái alapján. A 34 korabeli nyomat többsége gyógyszerreklám volt, de voltak köztük turisztikai plakátok, magazinborítók vagy az Air France-nak készült fedélzeti étlap is. Vasarely a gyógyszerreklámok terén már Budapesten is gyakorlatot szerzett, amikor a budapesti Labor Műszeripari Műveknél dolgozott a húszas években. A kiállított grafikákon is visszaköszön a húszas

amelynek a mű valóságos fizikai valósága csak az alapja, a látvány az egyedi befogadók számára rajzolódik ki. Vagyis a mű a nézők retináján születik meg, az ábrázolni kívánt térhatások a néző percepciója által jelennek meg. S noha ez minden egyéb műalkotásról elmondható, őt megelőzően még nem volt művész (már a számítógépes ábrázolás előtt), aki ilyen módon épített volna a látvány és befogadás kettősségére. Mivel munkái a „homo ludens” játékos kedvét találták el, hamarosan nagyon népszerűek, könnyen befogadhatóak, vagy ha úgy tetszik, „fogyaszthatóak” lettek, miközben a vizualitás és ábrázolás tudományos szintű elemzése, ontológiai kérdéseinek kutatása a lét, a természet, a kozmosz elméleti tanulmányozásából születtek.

←
Homage à Vasarely
című kiállítás (részlet),
az előtérben Molnár
Gyula plakátjai /
Homage à Vasarely
(exhibition view).
In the foreground:
posters
by Gyula Molnár
Pécsi Galéria, Pécs,
2016 / Pécs Gallery,
Pécs, 2016

Rozmann Ágnes:
Homage à Vasarely /
Ágnes Rozmann:
Homage à Vasarely
 [2016; 70x100 cm]

Fotó: Balassi Intézet, Párizs

évek modernista grafikai technikája, megfigyelhetjük azt a fejlődési ívet is, amely a kidolgozott képi, realisztikus ábrázolástól a letisztult, néhány vonalra és színre redukált ábrázolás, illetve – a fotográfikával együtt – a Bauhaus formajegyei felé vezet.

Ezek mellett a Pécsi Galéria Archívum Alapítvány és a Pécs 2010 Egyesület felhívására kortárs hazai grafikusművészek ez alkalomra készült munkái idézték meg a mester szellemét. A bemutatott művek kapcsolódtak Vasarely korai grafikáinak ötletgazdagságához, egyszerű eszköztárához, vagy későbbi, optikai hatásokra épülő struktúráihoz, és széles keresztmetszetét adták a hazai tervezőgrafikai törekvéseknek. A kiállító művészek: Aba Béla, Arany Gold Zoltán, Árendás József, Bagi László Jr., Bakos István, Balla Dóra, Barabás Ferenc, Baráth Dávid, Baráth Ferenc, Böhm Gergő, Brassai Szende, Czákó Zsolt, Csörgő Tamás, Felsmann Tamás, Gál Krisztián, Horkay István, Korolovszky Anna, Kulinyi István, Maczó Péter, Major Lajos, Mészáros Szandra, Molnár Gyula, Molnár Kálmán, Molnár Tamás, Náday Ferenc, Pin-

Homage à Vasarely
 című kiállítás (részlet),
 az előtérben Bánó Rita
 Katalin üvegplasztikája
 / **Homage à Vasarely**
 (exhibition view).

In the foreground:
 a glass sculpture
 by Rita Katalin Bánó
 Balassi Intézet –
 Párizsi Magyar
 Intézet, Párizs, 2017 /
 Institut Balassi –
 Institut Hongrois –
 Collegium
 Hungaricum, Paris
 2017

Hommage à Vasarely
című kiállítás (részlet),
az előtérben Török
Gábor plakátja /
Hommage à Vasarely
(exhibition view).
In the foreground:
a poster by Gábor Török
FUGA Budapesti
Építészeti Központ,
Budapest, 2017 /
FUGA Budapest
Center of
Architecture,
Budapest, 2017

czehelyi Sándor, Pordán János, Rozmann Ágnes, Simon Péter Bence, Szabó Andrea, Szamos Iván, Szőnyei György, Tepes Ferenc, Tóth Yoka Zsolt, Török Gábor, Varga Anna Gizella, Varga Gábor Farkas, Vasvári Péter.

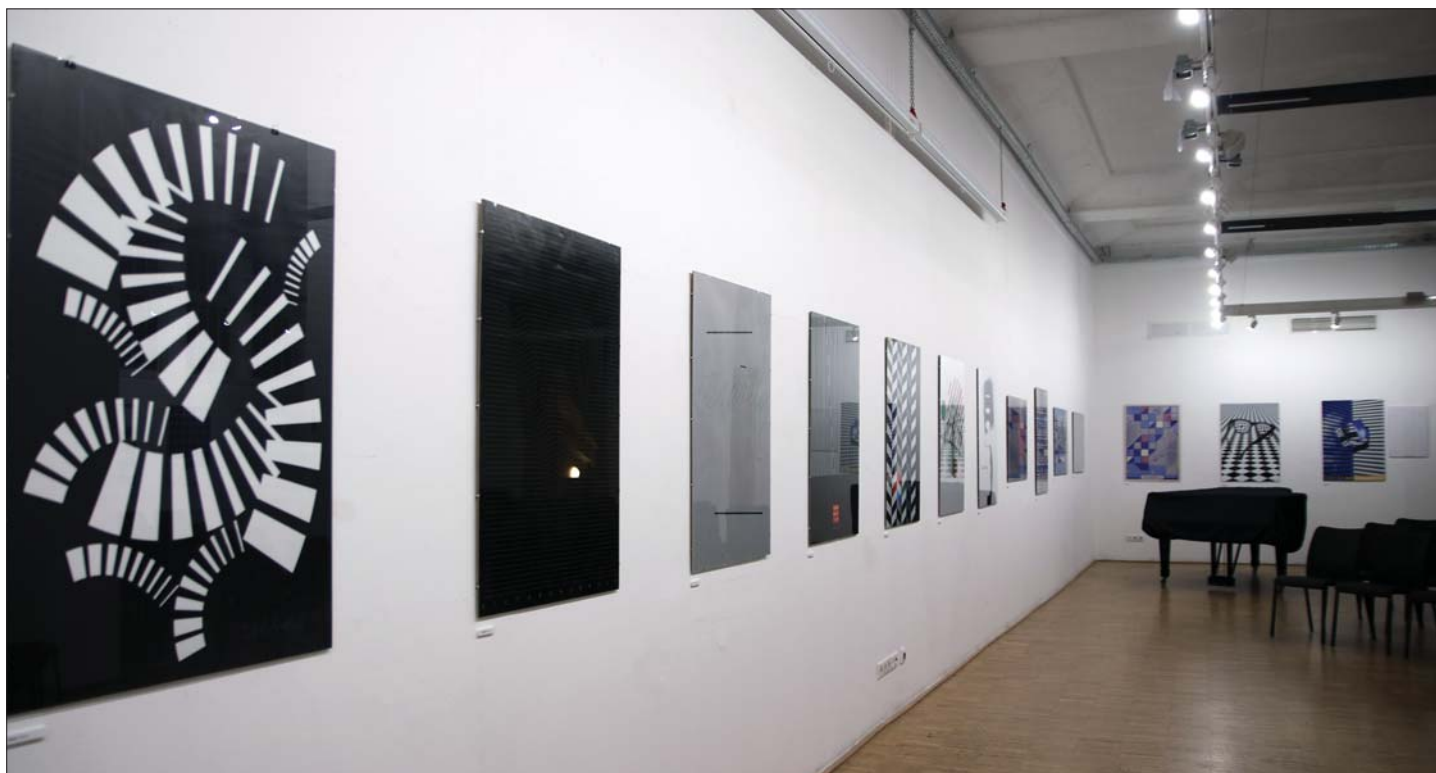
A kiállított munkák javarészt 70 x 100 centiméteres nyomatok voltak, és jelentős részük Vasarely ismert motívumait idézte meg, vagy helyezte új kontextusba. Így gyakran feldolgozták a híres zebrák motívumát, vagy a közismert Renault-emblémát. Sokan az optikailag elmozduló képi hatások (a vonal, a kör, a négyzet vagy akár a betű) eszközszerét, az egyenes vonalak elmozdításának egységéből kibontakozó optikai hatásokat vagy a pozitív-negatív formák együttes megjelenését alkalmazták. Mások szabadon asszociáltak a mindennapi életben megjelenő formákról Vasarely geometrikus formáira. Néhány munka jó példája az op-art cybertérbeli alkalmazásának, vagy a sajátos

stíláriis jegyek és Vasarely rendszerének integrálására.

Ezek a munkák tavaly szeptemberben a stuttgarti, novemberben a brüsszeli, az idén februárban pedig a Párizsi Magyar Intézetben kerültek bemutatásra, míg az eredeti Vasarely-grafikák 2016. december végéig a pécsi Vasarely Múzeumban voltak megtekinthetők. A tervezőgrafikai anyag természetesen külföldön sem maradt Vasarely-munkák nélkül: a tárlat a külföldi megjelenések alkalmával Vasarely szerigráfiáival egészítette ki a grafikusművészek anyagát, amelyeket a pécsi Vasarely Múzeum bocsátott rendelkezésünkre, Sárkány József főmuzeológus, művészettörténész válogatásában.

A brüsszeli és párizsi vernissage-okon közreműködött Pierre Vasarely, a Vasarely Fondation elnöke, Victor Vasarely unokája, akinek a jelenlétével az emlékezősorozat személyes dimenziót kapott.

A kiállításnak még egy, eddig nem említett elemé-

Fotó: FUGA Budapesti Építészeti Központ, Budapest

ről szólnunk kell: az évfordulóra országos pályázatot írtak ki² a művészeti egyetemisták számára, akik közül hatan vehettek részt a nemzetközi bemutatkozáson: Bánó Rita Katalin, Bordás Melinda, Brutóczki Csaba, Erdélyi Sarolta Ágnes, Kovács Eszter, Vidákovich Sámuel.

A kiállítássorozat áprilisban véget ért, de más hazai és külföldi helyszínek is érdeklődtek a munkák iránt.

FEKETE VALI
műkritikus, esztéta, a kiállítássorozat kurátora

(Hommage à Vasarely. Pécsi Galéria, Pécs, 2016. augusztus 25. – szeptember 20.; Én, Victor Vasarely – Moi, Victor Vasarely. Balassi Intézet – Magyar Kulturális és Tájékoztatási Központ, Stuttgart, 2016. szeptember 22. – október 15.; Vasarely – A pályakezdés éve – Reklámgra-

fikák. Janus Pannonius Múzeum – Victor Vasarely Múzeum, Pécs, 2016. október 11. – december 18.; Én, Vasarely – Moi Vasarely. Balassi Intézet – Brüsszeli Magyar Nagykövetség Kulturális Szolgálat, Brüsszel, 2016. november 30. – 2017. január 10.; Hommage à Vasarely. Balassi Intézet – Párizsi Magyar Intézet, Párizs, 2017. február 9. – március 4.; Hommage à Vasarely. FUGA Budapesti Építészeti Központ, Budapest, 2017. március 23. – április 9.)

Jegyzetek

1. Victor Vasarely: *Notes Brutes*. Éditions Hermann, Paris, 2016, 131.
2. A Pécsi Tudományegyetem Művészeti Kar és a Pécs 2010 Egyesület kiírása.

A fotókat a szerző bocsátotta rendelkezésünkre.

Hommage à Vasarely
című kiállítás (részlet) /
Hommage à Vasarely
(exhibition view)
FUGA Budapesti
Építészeti Központ,
Budapest, 2017 /
FUGA Budapest
Center of
Architecture,
Budapest, 2017

Bezárul – megnyílik

Borza Teréz porcelánművész kiállítása a Vigadó Galériában

Borza Teréz:
Jézus 7. szava
a kereszten: „Atyám,
kezedbe ajánlom
elkemet” (Lk 23,46) /
Teréz Borza:
The 7th Word of Jesus
on the Cross: ‘Father,
into your hands
I commit my spirit’
(Lk 23:46)

[2017] rétegelt,
mintázott, öntött
porcelán, 1280 °C,
58x40 cm;
öreg fakereszt,
magasság: 2,5 m;
régi kovácsoltvas szeg
/ layered, patterned,
moulded porcelain,
1280 °C, 58x40 cm;
old wooden cross,
height: 2,5 m;
old wrought iron nail

Fotó: Borza Teréz

■ A régi Vigadó Galériában 1996-ban rendezett *Tavasziünnep*, majd a 2003-ban ugyanitt közönség elé tárt *Újjászületés* című tematikus tárlatot követően ismét egy tartalmilag szorosan összekapcsolódó művekből felfűződő, koncepciózusan felépített együttessel jelentkezett Borza Teréz porcelánművész 2017 tavaszán az immár megújult Pesti Vigadó újonnan kialakított alagsori kiállítótermében. Az 1991 és 2017 között született, a húsvéti misztériumhoz kapcsolódó szakrális munkák sorozata a művész rendkívül aktív munkásságának csupán egyik alkotóterületét repre-

zentálja. Borza Teréz a 2010-es években három monumentális, köztéri alkotást is megvalósított: a budapesti Gesztenyés kertben a *Hajnal/Fény* című, Kontur András szobrászművésszel közösen kivitelezett carrarai márvány szobra 2012-ben, a *Mag* című mészkö plasztikája az ELTE épületei melletti Egyetemisták parkjában 2014-ben, míg a gránitból faragott *'56-os emlékműve* a soproni Széchenyi téren 2016-ban lelt végleges otthonra. A nagy, súlyos anyagokból és tömbökből komponált munkák mellett a kiállításokon bemutatott porcelán kisplasztikák természetesen egé-

szen más, egy sokkal érzékenyebb, bensőségesebb művészi világ dimenzióit nyitják meg a befogadók előtt, és ez fokozottan érvényes volt a *Húsvét titka* című, a kiállítóterem szabálytalan, máskor művekkel nehezen belakható tereibe, zezugos benyúlóiba illesztett, mintegy a teljes galériát berendező és átható, stációszerű elrendezésben felsorakoztatott szakrális kompozíciókból szervezett, egységessé avatott instal-

láció műveire. Mint a tárlat alcíme is tanúsította és sugallta – *Utolsó vacsorától a feltámadásig* –, a kiállítás műegyütteseit szemlélve-befogadva a krisztusi dráma húsvéti eseménytörténetének egy-egy kompozícióba, néhány jól ismert, vagy egyéni arculatúvá alakított, új szemlélettel interpretált motívumba sűrített, szimbolikus jelentőségűvé emelkedett állomásait élhettük át és ezek lényegi üzeneteit értelmezhattük. A szakrá-

Borza Teréz: A szeretet fényei – mennek a tanítványok az Utolsó vacsora asztala felé. Installáció a Húsvét titka – Utolsó vacsorától a feltámadásig című kiállításon / Teréz Borza: Light of Love – the Disciples Going toward the Table of the Last Supper. Installation at the exhibition The Secrets of Easter – From the Last Supper to Resurrection

11 „fénytel telt porcelán”: 2014, rétegelt, mintázott, öntött porcelán, magasság egyenként kb. 13 cm; 1 „fénytelen-száraz szívű”: merített papír; kiállítási fotó: Vigadó Galéria, Budapest, 2017 / 11 ‘porcelains full of light’: 2014, layered, patterned, moulded porcelain, height c. 13 cm each; 1 ‘of dry heart without light’: mould-made paper; exhibition photo: Vigadó Gallery, Budapest, 2017

Fotó: Borza Teréz

Vegyétek és egyétek ...
Igyatok ebből mindnyájan
IMI 26, 26-27/

Fotó: Borza Teréz

**Borza Teréz: Utolsó vacsora asztala a Húsvét titka – Utolsó vacsorától a feltámadásig című kiállításon /
Teréz Borza: The Table of the Last Supper at the exhibition The Secrets of Easter – From the Last Supper to Resurrection**

balról jobbra: Újjászületés (kenyér és oltáriszentség jelképe – átváltoztatás): 2008, rétegelt, mintázott, öntött porcelán, 1280 °C, 19x39x13 cm; Nagycsütörtök-kereszt: 2002, rogyasztott üveg, mintázott porcelán, 41x20x12 cm; Első korongozott vízeskancsó: 1971, magasság: 18 cm; Haljeles kehely: 2000, rétegelt, mintázott, öntött porcelán, 1280 °C, magasság: 16 cm; kiállítási fotó: Vigadó Galéria, Budapest, 2017 / left to right: Rebirth (Bread and the Symbol of the Eucharist – Transubstantiation): 2008, layered, patterned, moulded porcelain, 1280 °C, 19x39x13 cm; Holy Thursday Cross: 2002, slumped glass, patterned porcelain, 41x20x12 cm; First Wheeled Water Jug: 1971, height: 18 cm; Chalice with Fish Symbol: 2000, layered, patterned, moulded porcelain, 1280 °C, height: 16 cm; exhibition photo: Vigadó Gallery, Budapest, 2017

lis munkák az 1980-as évek második fele óta napjainkig kísérik Borza Teréz porcelánszobrászi tevékenységét. Már korábban is számos művén megjelentek a bibliai motívumok: a kereszt-szimbolika, a töviskoronás Krisztus alakja, a különböző szentlélek-jelképek,

a Veronika kendője, vagy már egy nagyon korai alkotáson, a torinói lepel porcelán-interpretációjaként megformált kompozíción a fény által életre keltett Krisztus-arc, de a szakralitástól független alkotásait is mindenkor transzcendens átszellemültség, a belső

Fotó: Borza Teréz

megérzésekre, a lelki rezdülésekre alapozó, az isteni természet inspirációiból építkező plasztikai szemlélet jellemezte.

A Vigadó Galéria néhány régebbi és az új műveket is felvonultató ezen Borza-kiállításán a konkrét formai hivatkozások, a párhuzamok, a finom utalások és

az áttételes gondolatátársítások révén jelenhettek meg a bibliai történeteket, jelenségeket és rekvizitumokat idéző elemek és mozzanatok, illetve bontakoztathatták ki a metaforikus szférákban tartalmaikat és mondanóikat az ezeket jelölő és jelentő kompozíciók. Fontos mozzanat, hogy Borza Teréz sohasem illusztrál, és soha nem az ikonográfiai sablonokat ismételteti, hanem mindenkor új kifejezési lehetőségeket, új formai variánsokat keres, egyéni értelmezési utakat nyit meg. Így jelenhetnek meg a magas fokú stilizáció absztrakcióba hajló átírásában a halak mint a csodálatos halászat bibliai történetének felidézői és ugyanakkor mint kereszténység-jelképek is, így tárulhat fel előttünk a kenyér és szaporításának misztériuma, így találkozhatunk az utolsó vacsora asztalának oltárszerűen berendezett tárgyegyüttesével, így hajolhatunk közel a Krisztus-arc lenyomatát őrző Veronika-kendő domborművéhez, így kapnak különös értelmet és a megszokottól eltérő hangsúlyokat a krisztusi igék, ezért állhatunk tehetetlenségre készítetve újra meg újra a keresztre feszítés drámájával szembe, s így érezhetjük át az isteni fény valamilyen nagyon mély, misztikus belső forrásból táplálkozó, sejtelmes sugár-

Fotó: Borza Teréz

**Borza Teréz: A Szív /
Teréz Borza: The Heart**
[2017]

*mintázott porcelán,
43x29 cm; öreg fa,
magasság: 83 cm /
patterned porcelain,
43x29 cm; old wood,
height: 83 cm*

**Borza Teréz:
Feltámadás fénye /
Teréz Borza:
Light of the
Resurrection**
[2016]

*mintázott porcelán,
öreg fa / patterned
porcelain, old wood
[42x35 cm]*

zását. A bemutatott művek között, a túlnyomórészt térbe helyezett, és dinamikusan térbe szervezett alkotások mellett megjelent néhány falra applikált, domborműszerűen megjelenített kompozíció is, de a műveket az anyaghasználat, illetve a technika avatta kétpólusú együttesé. A megmintázott, tisztán porcelánba foglalt, hol kívülről, hagyományos módon megvilágított, máskor a transzparens hátsó vagy belső fény által életre keltett hatásokat kiaknázó plasztikák együttese mellett számos mű esetében anyagkombináció-alkalmazással, illetve különleges matériák, talált tárgyak műbe-illesztésének módszerével élt a művész. Így a hallatlanul tiszta, hófehér, figuratív, illetve tárgyakat idéző, vagy az organikus érzetét hordozó elvont formavariánsok porcelánplasztikai mellett megjelentek kövek, papír- és szövetdarabok vagy -foszlányok, feltűntek növényi organizmusok – mint például a búzakaralász –, és vissza-visszatérően fontos, hol szerves összetevővé avatott, hol ellenpontként megjelenő mű-alkotóelemekké vált az üveg és a fa is nagy-nagy texturális és fakturális változatosságot teremtve. De legyen egynemű vagy több elemből szerveződő a kompozíció, mindig lényegi jellemző a könnyedség, a légiesség, a valamifajta eredendő labilitásérzetben

Borza Teréz: „Amikor leszáll rátok a Szentlélek...” (ApCsel 1,8) / Teréz Borza: 'when the Holy Spirit comes on you...' (Acts 1:8)
[1995] rétegelt, mintázott porcelán, 1280 °C /
layered, patterned porcelain, 1280 °C
[35x52x13 cm]

Fotó: Borza Teréz

Fotó: Borza Teréz

Borza Teréz: Mustármag – „ha csak akkora hitetek lesz is, mint a mustármag, (...) nem lesz nektek semmi sem lehetetlen” (Mt 17,20) / Teréz Borza: Mustard Seed – ‘if you have faith as small as a mustard seed (...). Nothing will be impossible for you’ (Mt 17:20)
[2009] rétegelt, mintázott porcelán, 1280 °C /
layered, patterned porcelain, 1280 °C

összpontosuló, finoman kimunkált, a bizonytalan és a biztos között hezitáló egyensúlyi helyzet, amely a nyilvánvaló mozdulatlanságban virtuális mozgásokat kelt, az elmozdulások lehetőségeit feltételezteti, a mű állandóságát a pillanatnyiság tűnékenységével hatja át.

Borza Teréz évtizedek óta épülő életművének emblematikussá avatott, karakteresen önálló stílusjegyekkel felruházott alkotásai a hajszálvékony, meghajlító, hófehér, fényvel átítatott, hol tükörsima, hol redőzött felületű palástokkal megformált, hol bezáruló, máskor megnyíló, esetenként spirális íveken önmagába forduló, illanékony – feltűnő és eltűnő, átforduló, visszatérő – felületekből alakított testeket szervező kompozíciók. Ha akarom: bontakozó, pompás virág-szirmok, burjánzó-megpöndörődő levelek, önmagukba forduló csigák, titokzatos, a tenger morajlását visszhangzó kagylók, kitérülő szárnyak, de akár lehetnek, lehetnének szomorúan lezáruló sorsok, vagy az élet nagy lehetőségeit feltáró szabad világok is. A művei megalkotásának indítóokait körvonalazó beszélgetésben fogalmazta meg a művész több mint másfél évtizeddel ezelőtt: „Műveimmel – az egyszerű látványon túl – a szépséget, a harmóniát szeretném átadni az embereknek, a természet belső rendjét, szüntelen megújulásból fakadó erejét. [...] A természeti formákat

idéző munkáimban az élet alapvető lényegével, a születéssel, a virágzással, a fejlődéssel, a kibontakozással, az álommal, a belső fényvel, a bezárkózással, az elmúlással foglalkozom, a külső forma összbangjának megteremtésével. Ez a különös transzparens technika – rétegzés, redőzés, vékonyítás – hosszas kísérletek eredménye [...]” (Dvorszky Hedvig: Borza Teréz porcelántervező. *Magyar Iparművészet*, 2000/1, 31.) Ezt az ars poeticát az új, a húsvét misztériuma által ihletett művek keletkezéstörténetét, alkotói szándékait kutatva is érvényesnek ítélniük, hangsúlyozva és kiemelve a transzcendens mondanódók, a szakrális jelleg és a külső forma harmonikus összhangjának leleményes megteremtését. Légies könnyedség, lágyan meghajló, összezáruló-kinyíló

héjak és palástok, törekenység, áttetszőség, hófehér káprázat, finom egyensúly; kecses kelyhek, hal-testek, fényben tündöklő Krisztus-arcok – Borza Teréz húsvét misztériumát idéző új tematikus porcelánplasztika-együttesében a varázslatos anyag, a bravúros technika, a mély értelmű bibliai hagyomány és a jelenkori művészi üzenet szép egysége öltött különös testeket, és szervezett érzékeny, a keresztény szellemiséggel áthatott tereket.

WEHNER TIBOR
művészettörténész

(Borza Teréz „Húsvét titka” [Utolsó vacsorától a feltámadásig] című kiállítása. *Vigadó Galéria, Budapest, 2017. április 1–30.*)

Fotó: Borza Teréz

Borza Teréz
Húsvét titka – Utolsó vacsorától a feltámadásig című kiállítása (részlet). Halak (balra) és „Én vagyok az élet kenyere” (Jn 6,35) / Teréz Borza’s exhibition The Secrets of Easter – From the Last Supper to Resurrection (exhibition view). Fish (left) and ‘I am the bread of life’ (Jn 6:35)
[2003–2017; 2016]
porcelán; merített papír búzakaralással, 58x44 cm; kiállítási fotó: *Vigadó Galéria, Budapest, 2017* / porcelain; mould-made paper with wheatear, 58x44 cm; exhibition photo: *Vigadó Gallery, Budapest, 2017*

Az üvegszelídítő „tüzér”

Beszélgetés Pattantyús Gergely üvegművésszel

■ *Kevesen tudják, hogy mi a közös nevező a kelenföldi Szent Gellért-templom és az óbudai San Marco utcai iskola ólmozott üveglakáiban, Rippl-Rónai József Andrásy Tivadar grófnak tervezett pohárkészletének megelévedésében, vagy a hazai parasztüveg tovább élésében. Pattantyús Gergely üvegművész révfülöpi műtermében mesélt pályájáról.*

– *Mikor kamaszfejjel művészeti pályát kell választanunk, még rengeteg út áll előttünk, te hogy kerültél kapcsolatba az üvegművésséggel?*

– A Kisképzőben, a Török Pál utcai művészeti szakközépiskolában három szakot kellett megjelölniük a diákoknak. Nekem ugyan csak a második volt az üveg, de fél év alatt kiderült, hogy ezt az anyagot bizony nekem találták ki. Itt láttam először üvegfújást: egy erdélyi mesterember, bizonyos Pepó bácsi révén, aki egy vidéki üvegyárból jött el Budapestre, hogy megmutassa, hogyan formálódik a gőzölgő, forró üveg. Tőle leshettem el az első fogásokat. Innentől kezdve aztán, amikor csak tehettem, már korán reggel ott segédkeztem az iskola üvegműhelyében, együtt fűtöttük a kemencéket Gibela Józseffel, akitől időközben megtanultam, hogyan alakítható a felhevített üveg, miként nyújtható, nyírható ollóval, miként igazítható egy speciális fémcspesszel, a sérával. A Kisképzőben Buczkó György és ’Sigmund Géza voltak a tanárim, de akitől a legtöbbet tanultam, az igazában az édesapám, Pattantyús József keramikus és grafikuművész volt. Őt tekintem a mai napig a legnagyobb mestermennek, ő volt, aki szemléletmódban, gondolkodásmódban, formaalakításban és tervezésben tanított. A nyolcvanas évek végén ő vásárolta azt a kis révfülöpi nyaralót, amely a mai napig lakásom, üzemem, műtermem és kemenceműhelyem is egyben.

– *Hogyan alakult a pályád a szakközépiskola elvégzése után, milyen inspirációk alakították utadat?*

– Az első parasztüvegre szóló megbízásomat főiskolás koromban kaptam, amikor Németh Ferenc, a neves néptáncos megnyitotta Budapesten a *Gyökér*

nevű vendéglőjét, ami félig-meddig táncház is volt. Feladatomból állt, hogy paraszti mécseket kellett készítenem a falusi kiskocsmák hangulatát idéző, parasztbútorokkal berendezett helyiségbe. A paraszti

**Pattantyús Gergely: Nemzeti pohár /
Gergely Pattantyús: National Glass**

[2014] *fúvott üveg, magasság: 13 cm /
blown glass, height: 13 cm*

Fotó: Nemes Péter

üvegek létezéséről akkoriban persze fogalmunk sem volt. Így esett, hogy a régi formák után kutatva betekintheztem a Néprajzi Múzeum üvegraktárába, ahol az alagsorban, egy eldugott kis szobában gyönyörű, egykor a polgárság és a parasztság által használt üveg-
tárgyakra leltem. Félelmetes érzés volt, hogy kiderült: van magyar parasztüveg. Ezek után odajártam, rajzolgattam, formákat vettem le a legkülönbözőbb formájú, vastag falú pincetokpalackokról, parasztpoharakról, 1:1-es méretben.

Mindehhez hozzátartozik, hogy a 18–19. századi üvegek nagy részét formába fújták. A folyamat úgy zajlott, hogy egy faesztergályos kiesztergályozta bükkfából a forma negatívját, majd ha elkészült, kettévágták, és ebbe fújták az üveget. A vizes fa különleges tulajdonsága, hogy üvegfújáskor vízgőz választja el a forró üvegmasszától, és pont ezért nem ég el, csak nagyon lassan, viszonylag sok használat után. A rendszerváltás utáni üvegfújók azonban már nem emlékeztek erre a technikára, ahogy a szár és a talp is egy-

Fotó: Nemes Péter

**Pattantyús Gergely:
Beatrix, poharak /
Gergely Pattantyús:
Beatrix. Glasses**

[2013]

*fúvott üveg,
magasság: 10 cm /
blown glass,
height: 10 cm*

szerre fújódik a formába, ők külön illesztették rá az üvegre ezeket. Így esett, hogy mi újból elkezdtük ezt a régi technikát alkalmazni. Hamar kiderült azonban, hogy a formáink nem megfelelőek, mert mindjárt az első fújáskor elégték, vagyis nem úgy viselkedtek, ahogy kellett volna, mondhatni, „ellumposodtak”. A kudarcból végül megszületett egy ötlet, hogy milyenre kellene visszatervezni a formákat ahhoz, hogy rendeltetészerűen működjenek. Így születtek meg az első dupla talpas poharaim, és innen indult az egész mániám. Kiderült, hogy a paraszti üvegeknél nagyon egyszerű arányrendeket alkalmaztak az őket megalkotók: formáik a gótikus ablakok készítéséhez hasonlóan körzővel és vonalzóval létrehozható variációkra épültek. Sokáig azt hittem, hogy erre az elméletre én jöttem rá, de aztán kiderült egy szakkönyvből, hogy a restaurátorok hasonlóan dolgoznak, és minden kor-szaknak megvan a maga stílus-arányrendje körzőre, vonalzóra építve.

Ezek után készítettem olyan poharakat is, amik már nem eredeti formák alapján készültek, csak az arányrendszert használva szerkesztettem ki sziluetttjeiket. Később már ezt is elhagytam. Most már az emlékeimből játszom, alakítgatom a formát, hogy például mi lenne jó borospohárnak, mint például a római kori pohárcsészék emlékéből készített darabjaim.

Ha már Rómánál tartunk, fontos megemlíteni, hogy a Római Birodalomnak nagy szerepe volt abban, hogy az üveg terén úgymond „szétdobta” a Közel-Keletről hozott tudást, és a provinciákban önállóan fejlődött tovább az üvegművéség, helyi színezetet kapva a különböző régiókban.

Magyarországon a parasztüveg a törökök kiűzése után kezdett megjelenni. Főúri üveg persze létezett már korábban is, Corvin Mátyás idején.

Noha parasztüvegről beszélünk, mégis azt kell hogy mondjam, ez a kultúra sohasem volt igazán népművészet, csak igényeiben volt népi. Kis üzemekben vagy erdei hutákban gyártották, mert annyi minden kellett hozzá, tömérdek sok fa, jószerivel egy kisebb erdő. Épp ezért akkora költség, luxus volt az üvegfújás, hogy csak a főnemeseeknek voltak hutáik, mint a Rákócziaknak, Esterházyaknak, grófoknak, vagy az egyházi uradalmaknak, a kolostori officináknak. A külön-

Fotó: Nemes Péter

**Pattantyús Gergely: Kolostorpohár /
Gergely Pattantyús: Monastic Glass**

[2014] *fúvott üveg, magasság: 11 cm /
blown glass, height: 11 cm*

böző társadalmi osztályok más és más igények mentén alakították üvegtárgyaikat. Az uradalmi hutákban készülő, a paraszti igényeket kielégítő zöld üvegekben például benne maradt a homok vastartalma, ugyanakkor az urak méregdrága vegyszerekkel tisztították ki a sajátjaikat, hogy átlátszó legyen az üveg. Ezekben a hutákban úgynevezett családi brigádok tevékeny-

Pattantyús Gergely:
Pincetokpalackok /
Gergely Pattantyús:
Angular Bottles

[2000]

*fúvott üveg,
magasság: kb. 25 cm /
blown glass,
height: c. 25 cm each*

→
Pattantyús Gergely:
Pincetokpalack /
Gergely Pattantyús:
Angular Bottle
[2000]
fúvott üveg,
magasság: 25 cm /
blown glass,
height: 25 cm

kedtek. Nekem még volt alkalmam találkozni olyan öregekkel Tokodaltáróról, akik elmesélték, hogy milyen rangfokozatok voltak ebben a szakmában. A képzeletbeli ranglétra alján állt az, aki behordta az üveget. Őt követte az, aki a formát tartotta, majd, aki a golyót fújta, végül a padon ülő mester, aki végső formára alakította az üveget. Űlt a padon az öreg, a fia fújta be az üveget, a felesége – hátán a gyerekekkel – tartotta a formát. A középiskolában én még találkoztam olyan mindentudó mesterekkel, akik a céhes rendszer szerinti képzésben részesültek, és meg kellett tanulniuk az összes fázist. Mindez a hatvanas évektől teljesen kiesett, amikor átálltak részképzésre, amikor mindenkinek csak egyfajta munkafázist kellett csinálnia.

Én csak bizonyos dolgokban vagyok jó, de az épp elég! Leginkább a középkori üvegek érdekeltek – a középkori Magyarország formakincse –, amik nagyon vékony üvegek. Például saját darabjaim között is található Beatrix királyné hozományából való pohárforma. Ezeket sablon nélkül, szabadon fújom, és ezt nem csinálja más Magyarországon, csak én! Azért, mert ezzel nagyon sokat kell „vacakolni”, visszamelegítgetni, hogy ne törjön el az üveg.

– *Milyen alkotói folyamatokban vagy mostanában, vannak-e új, aktuális terveid?*

– Az üvegművesség fejlődése, új művészi produktumok létrehozása nagyon lassú folyamat. Ritkán gyűjtja be az ember a kemencét, mert nagyon költséges. Valójában minden alkalommal kipróbálok valami újat. Ilyenkor hónapokig készülök rá. Most épp egy standard pálinkásüvegen dolgozunk, ami nem egy gépi forma, hanem ami házi pálinkának való, amivel tölteni is jó. Egy barátommal – akinek a vezetékneve Magyar – csináljuk közösen, aki saját pálinkát készít. Az én nevem, a „pattantyús” jelentése: tüzér, így *Magyar Tüzér* lenne a pálinka neve. Most fogom gipszbe vésní a betűket.

Ha nagy ritkán van építészeti üvegre megrendésem, akkor mindig úgy tervezem, hogy hutaüveg, saját fújt üveg is legyen benne, vagy kiterített üveg, tányér- vagy hengerüvegek. Hamarosan a harmadik gyermekünk is óvodába megy, akkor talán már több időm lesz egyre elmélyültebben dolgozni.

Fotó: Nemes Péter

Számomra az egész üvegfűjás egy alkotói folyamat. A lényeg a módszerben rejlik, ebben az emberi lépésekben, ahogy mi itt dolgozunk ezzel a „huta-kész” technikával, vagyis ahogy a hutaiban, a kemencénél befejeződik a tárgy gyártása, és nincs festve, vagy csiszolva. Így maga az anyaggal való munkálkodás any-

nyira megejtő, lenyűgöző, hogy az önmagában is alkotás. Nem olyan, mint egy festő vagy egy szobrász esetében, aki bemegy a műtermébe, és alkot. Nem

mondhatom, hogy nincs meg ez az élmény, csak más jellegű. Például amikor század eleji sörösüvegeket kellett készítenünk egy reklámfilmhez, ki kellett talál-

Fotó: Nemes Péter

Pattantyús Gergely:
Római emlék,
palack és pohár /
Gergely Pattantyús:
Memory of Rome.
Bottle and glass
[2015]

fúvott üveg,
magasság: 19 cm, 8 cm
/ blown glass,
height: 19 cm, 8 cm

→
Pattantyús Gergely:
Római emlék,
palack és pohár /
Gergely Pattantyús:
Memory of Rome.
Bottle and glass
[2015]
fúvott üveg,
magasság: 19 cm, 8 cm
/ blown glass,
height: 19 cm, 8 cm

nom egy speciális szerszámot az elkészítéséhez. Olyat, amire aztán rááll az ember keze, és közben egy új gyártói mozgássorra talál rá. Nekem mint alkotónak ez egyfajta sikerélmény. Van is erről egy elméletem, hogy a középkori üvegek azért szépek, mert az elkészülés folyamatában nem csak technikailag döntött a fúvómester. Hiába nézzük, nem találunk milliméterre egyforma üvegeket. Az újkortól meg van adva a minta, a sablon, a cél, és az elkészítés pusztán technikaivá vált, hogy úgy mondjam különvált a tervezéstől, a tervezőtől. A gépi üvegeket elnézve hiába találunk szép üvegeket, mégis teljesen lélektelenek. Tehát így, ebben a formában üveget fújni, rendes emberekkel – Ferenczi Károly, már nyugdíjas, székely üvegfújójával és Kanál Jánossal, a mai napig a halimbai gyárban tevékenykedő mesterrel –, akikkel dolgozom, önmagában véve egy igazi alkotói folyamat. Nem sokan műveljük ezt a szakmát az országban, összesen hárman vagyunk, akiknek saját műhelyük van, és helyben fújjuk az üveget. Tápiószecsón van egy műhely, ahol a Hegyvári Bernadett és James Carcass üvegművész házaspár dolgozik. Továbbá Parádsasváron működik még egy kis üzem, bár ott inkább a 20. század gyári formavilágát vizsik tovább a fújók, parádsasvári hatyútkban, lovakban. Korábban a bárdudvarnoki művésztelepen is lehetett dolgozni, de pénz hiányában ritkán vannak begyűjtve a kemencék. A mi generációnkból kikerült szívósabb, tehetségesebb üvegművészek még eljutottak gyárakba, szakgyakorlatra, de mára már megszűntek a gyárak, megszűntek a lehetőségek. A korábbi időszakban a diákok nem sajátíthatták el a képzés során az üveg meleg megmunkálási technikáit, a lehetőségek a síküvegvágásban, -ragasztásban és -csiszolásban merültek ki.

– *Ha jól tudom, nemcsak önálló alkotóként gyakorlod az üvegművészetet, hanem már mesterré válva a fiataloknak adod át a szakma fortélyait és saját tapasztalataidat. Milyen perspektívái vannak egy most induló üvegművesnek?*

– Négy éve tanítok a Moholy-Nagy Művészeti Egyetemen, azaz a MOME-n, és azt kell hogy mondjam, a diákok lehetősége részben az én saját műhelyemre korlátozódik, másrészt a salgótarjáni üzembe járunk, harmadrészt pedig az egyetemi infrastruktúrára korlátozódik, amiből jelenleg hiányzik a meleg-

Fotó: Nemes Péter

üveg-technológia. 2010-ben tervező szakká alakult át az üvegművesség, és az üveg- és kerámiatervezés mellé odakerült a fémművesség. Ebből az összevonásból született meg a Targyalkotó Tanszék, ami egy nagyon egészséges dolog. Itt nem ipari formatervezésre irányuló, hanem kifejezetten a kézművesség alapjain nyugvó, anyagmanipulációra épülő, egyedi tárgyakra vagy kisszériás termékekre fókuszáló a tárgyalatás szemlélete. Meghatározó lépés a tárgyalatás szak alapítása 2017-ben, melynek három szakiránya a fémművesség, a kerámiatervezés és az üvegtérvezés.

Fotó: Nemes Péter

Az első három évben a diákok belekóstolhatnak az üvegművesség minden szakmai részébe: üvegfújás, síküvegvágás, rogyasztás, hajlítás, sorolhatnám. Mellette a tervezői rész szakirányú, de nem feltétlenül csak az üvegre korlátozódik, más alapanyagokból is tervezhetnek – fémből, kerámiából, betonból, papírból és így tovább. Reményeink szerint a MOME Campus fejlesztése jóvoltából új lendületet kap az üveg szakirány, hiszen most épül az új műteremház, ahol már melegüveg-megmunkálásra is lesz lehetőség.

2005-ben, 33 évesen, Erasmus-ösztöndíjjal Írországra jártam. A befogadó intézményben három hónapra át minden álló nap fújhattam üveget. Technikai fejlődésemnek ez egy meghatározó időszaka volt. Tanárnőm, Róisín de Buitléar úgy fújta üveget, mint senki más. Mindenhol oktat a világon. Az odakint eltöltött idő alatt valami megváltozott. A munkamódszerem alakult át, mert megtanultam gátlások nélkül dolgozni. Szakmailag is lenyugodtam: nem az a fontos, hogy megmutassam, hogy mit is tudok. Másogy, nem ellenállásból, nem megmutatásból kell jónak lenni. Egyfajta szakmai nyugalom uralkodott el rajtam a rutinból adódóan. Talán a korrall jár, de mégiscsak úgy van ez, hogy ha valaki valamit sokáig csinál, egy idő után jó lesz benne, ha van egy szemernyi tehetsége. Nem kell nagy. Latinovits Zoltán mondta egyszer építész hasonlattal, amikor éppen istenítették, hogy *az emberi kapcsolatok koordinátarendszerében elcsúszott és eltűnt az origó*. Ezért ha ma valaki jól csinálja a dolgát, akkor máris azt hiszik róla, hogy zseni. Én nem vagyok olyan nagy művész, csak tudom, hogy hogyan működik. Látom, hogy milyen a dilettáns, milyen az amatőr kisebb-magasabb szintje, és hamar kiderül, ha valami rossz. Persze ez nem jelenti mindjárt azt, hogy az ember nagy művész volna, csak azt, hogy tudja művelni a szakmáját, ahogy nem muzsikál hamisan a hegedűn a hegedűművész. És ez akkor derül ki, amikor nem csupán vakrepülésből dolgozik az ember, nem csak lendületből, hanem látja is, hogy mit csinál. Ez talán egy élmény, ha azt kérdezik tőlem, hogy mi is az, amire egy nagy élményként emlékezem.

NEMES PÉTER
szobrászművész

Pattantyús Gergely:
Magyar Tüzér
pálinkásüveg /
Gergely Pattantyús:
Hungarian Artillerist.
Spirit flask

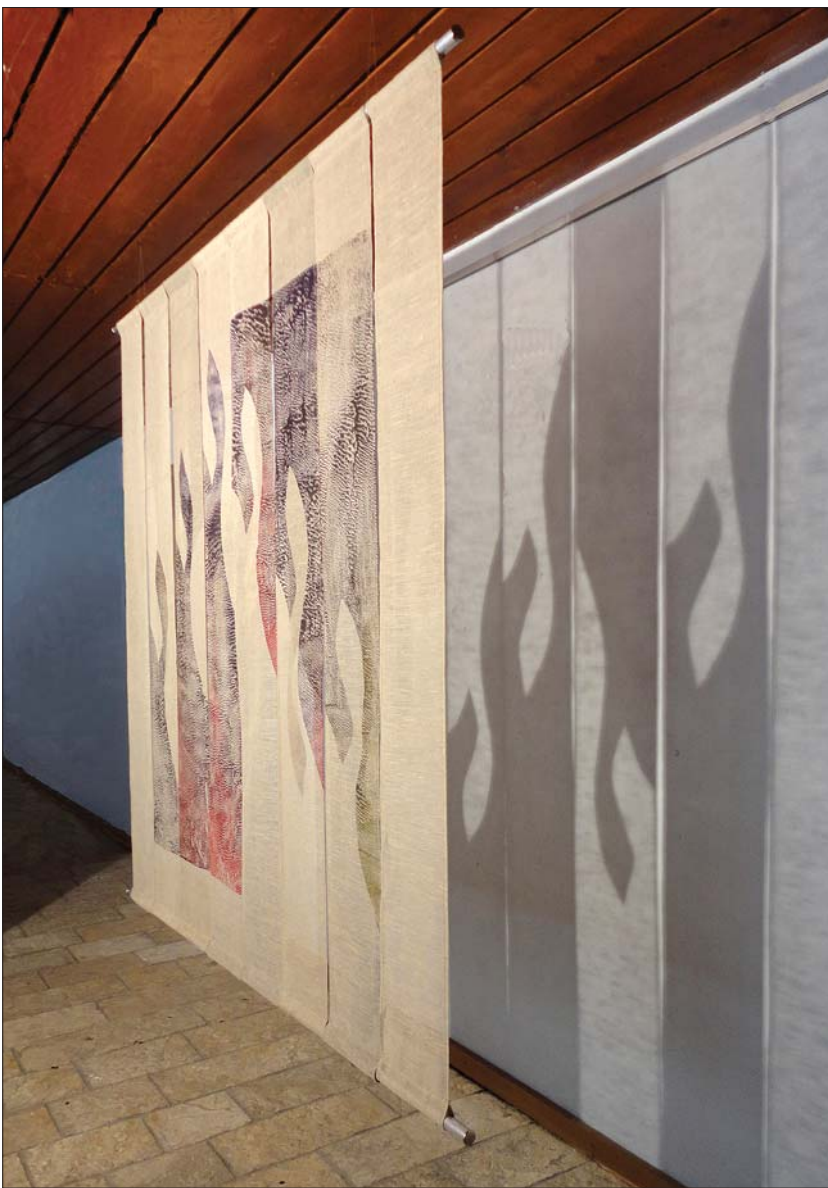
[2016]

fúvott üveg,
magasság: 24 cm /
blown glass,
height: 24 cm

Textilgrafikai dimenziók

Orient Enikő kiállítása a Gogol 9 Galériában

Fotó: Orient Enikő

■ Orient Enikő, számos hazai és japán művészeti díjjal kitüntetett textilművész kiállítását a XIII. kerületi Gogol utca 9. szám alatti galériában láthattuk. A korábbi Textil- és Ruhaiipari Múzeum épületét modern irodaházzá alakították, első emeletén – a felülről és oldalról nagy nyílásokkal kitűnően megvilágított térben – 2009-től a Gogol 9 Galéria kéthavi rendszerességgel fogadja a kortárs képzőművészet rangos bemutatóit.

Orient Enikő *Dimenziók* címmel adott válogatást a több mint harmincéves művészeti munkásságából. A minden eddigi kiállításánál gazdagabb tárlat – közel 60 műalkotás az utóbbi évekből – betekintést engedett az alkotó autonóm művészi világába. Csodálattal szemlélhettük ugyan a művész fegyelmével és logikus következetességgel kibontakoztatott, magas színvonalú művészetének alkotásait. A végtelenül szerény, visszahúzódó művészen mély lélek lakik. Folyamatos elmélyülésével, szárnyaló gondolatait minél hűségesebben megjelenítő kísérletezéseivel sajátos arculatot adott a textilművészetnek. Mint igazi művész, a földi lét *idő- és térkoordinátáit* áttörve, a transzcendencia valóságában él. Ennek megjelenítéséhez alkalmazza a sík, a tér, valamint a *szín* és a *fény* dimenzióit. Választott anyaga a szövött textil, amelynek textúrája kompozícióinak a részét képezi: festett textilképein láthatóak a függőleges szálak közé feszesen simuló vízszintes szálak. A sok pompás festett kép közül idézzük itt a *Rejtőzködő* és a *Négy évszak* című alkotásokat. A dekoratív, dinamikus kompozíciókban a színek és a formák gazdag változatosságban jelenítik meg a művész harmóniát, életörömet sugározó, lírai üzeneteit. *Rejtőzködő* című tértextiljén a színes, apró bontású organikus motívumok kereszteződéséből összetett kompozíciós rendszer alakult ki. Az áttetszőség és a fény-

Orient Enikő: Rejtőzködő / Enikő Orient: Hiding
[2011] *len, textilstílusfestés / linnen, textile painting*
[160x160 cm]

Orient Enikő: Négy évszak / Enikő Orient: Four Seasons

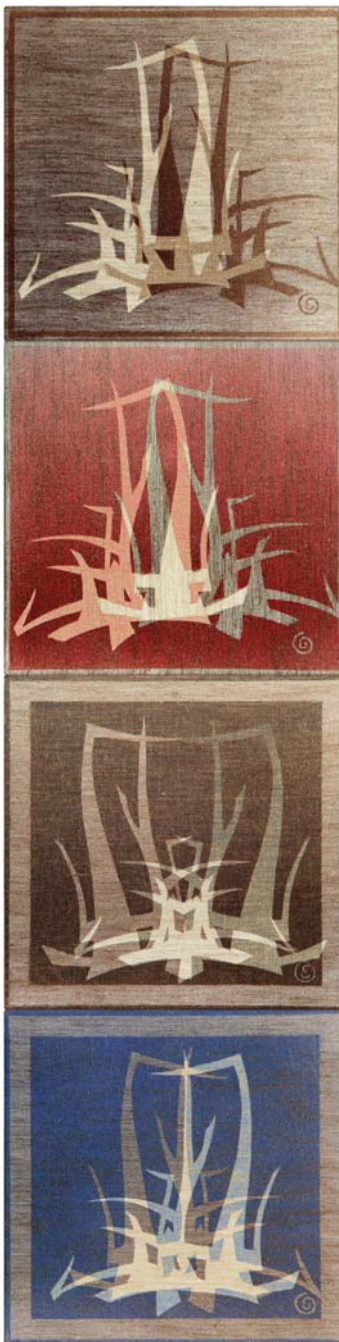
[2011] len, textilfestés / linen, textile painting
[120x30 cm]

árnyék további gazdagságot, újabb dimenziót eredményez. „A fény megjelenítése fontos számára, mely megvilágítja a testet, láthatóvá teszi, de egyben árnyékot is vet. Így a térbeli, színekben gazdag jelenségnek a benne rejtőző lényege válik láthatóvá a síkban feketén-fehéren” – mondta Szentgyörgyi Edit restaurátorművész a kiállítást megnyitó beszédében.

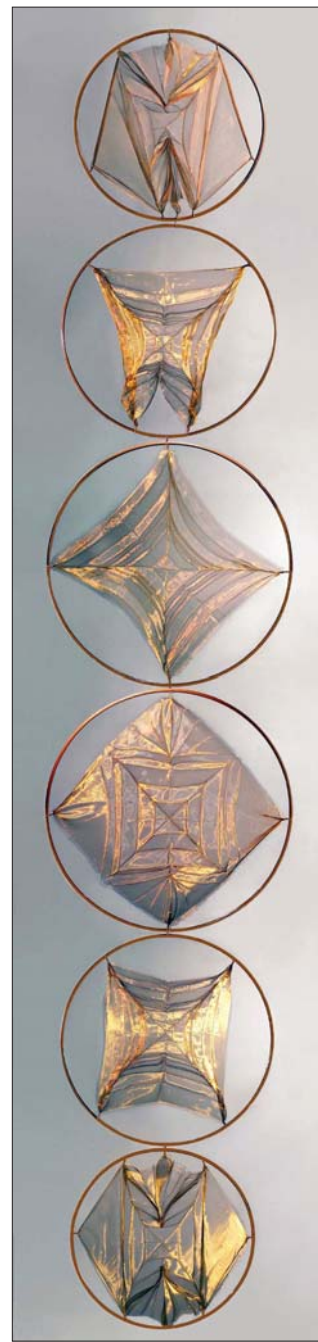
S mivel a művész hangsúlyozni kívánja a látható és a láthatatlan világ szerves egységét, a gondolatainak realitását, elengedhetetlennek tartja a térbeli valóság érzetét is megjelenítő háromdimenziós ábrázolásmódot, s életre hívja a tértextilt. A *Kibontakozás* című tértextil képsora, amely hat fémkarikába foglalva, organzából, a hagyományos japán papírhajtogatás, az origamitechnika inspirációjára, bravúros változatos-sággal hajtogatott, négy-, illetve nyolcszögletű kompozíciókban jeleníti meg az *élet* gazdagságát, a kibontakozás csodáját.

Orient Enikőt megihlették a papírbevágásokkal és a síkból térbe való kimozdítással alakított kompozíciók is. Végtelen formagazdagsággal alakította ki az egyéni, papírvágásos (japán szóval: kirigami-) kompozícióit, amelyek készítésekor nem keletkezik hulladék, mint a kivágásoknál. Ezek közül a 10 x 10 x 10 centiméteres, miniatűr, *Foliage* című remekművet emeljük ki. A játékosan könnyed, dekoratív vonalvezetésű, zenei inspirációt sugárzó, színes alkotáson mintha kiterjesztett szárnyú angyal érkezne felénk. A zöld háttér egyértelműen a *reményre* utal, amely szárnyakat ad az embernek az élet útvesztőiben való eligazodáshoz. A félbehajtott fehér papír mintha egy nyitott könyv lapja lenne, rajta a párhuzamos bevágások a sorok, melyek kilépnek a síkból. A zöld alapra vetett árnyékuk egy falevélre emlékeztet, ami felidézi, hogy a fa adta a papír anyagát. A csík mindig a fonalat jelenti az alkotó számára, még akkor is, ha az anyag éppen a papír.

Orient Enikőben hihetetlen törekvés rejtőzik a továbblépésre, a kibontakozásra, a kiteljesedésre, amit rendíthetetlen kísérletezéssel, kitartással, akaraterő-

Fotó: Maczió Erzsébet

Fotó: Németh Andrea

Fotó: Orient Enikő

Orient Enikő: Foliage / Enikő Orient: Foliage

[2006] *papír, kirigami / paper, kirigami*
[10x10x10 cm]

nusznak. Ezt a gondolatsort én a textil nyelvén jelenítettem meg síkban és térben – textilre festett sorokkal, és egy térbe szövött kispasztikával. Mint a szövet kétirányú szálai, úgy szövődnek össze napjaink az ég és föld közötti fonalra, és így erős szövetté állnak össze. A függőleges szálak, mint vezérfonalak, vezetnek életünket. Rejtett üzeneteket tartalmaznak alkotásaim, hogy ne csak az idő múlása jellemezzen, hanem legyen fontos, mivel telik meg minden perc, sőt az élet. Rejtett azért is, mert a Braille-írás megjelenik. A szem számára láthatatlan a lényeg, ez a lelki gazdagság, kulcs a zárhoz: a valóság, igazság, jóság, szépség, szentség. A lakat ezen a csatos imakönyvön egy szív, ami életünk testi-lelki őrzője és fenntartója minden dobbanásával. Megjeleníti mindenki számára

Orient Enikő: Teréz anya – Éld az életed / Enikő Orient: Mother Teresa – Live your Life

[2014] *len, textilfestés / linen, textile painting*
[85x85 cm]

Fotó: Orient Enikő

←
**Orient Enikő:
Kibontakozás /
Enikő Orient: Evolution**
[2014] *organza,
fémkarika,
textilorigami /
organza, metal ring,
textile origami*
[237x44 cm]

vel meg is valósít. A textil síkművészetéből nemcsak tértextilt teremt, hanem kispasztikát is! A Teréz anya csatos imakönyvét *Rejtett üzenetek* címmel megjelenítő, valóságos könyv nagyságú, papírból készült alkotás a térbeli csíkszövés, az egyéni technikával végtelesen gazdag üzenetet sugároz. Maga a könyv, térbeli szövés, nem nyitható, mivel rejtett kincsek vannak benne. Idézzük itt a művészt: „Teréz anya a szolgáló szeretet példaképe világszerte. »Éld az életed« címmel megfogalmazott írását tekinthetjük az élet him-

Orient Enikő:
Fény a távolban /
Enikő Orient:
Light in the Distance
[2010]
papír, pasztell /
paper, pastel
[70x50 cm]

Orient Enikő: Kalitka /
Enikő Orient: Cage
[2016]
selyem, organza,
textilorigami, varrás /
silk, organza, textile
origami, sewing
[250x100 cm]

a legfontosabb kincset, a szeretetet Isten és embertársaink felé.”

A Gogol 9 Galéria pompás kiállításán megjelentek Orient Enikő nagy méretű, élénk színű zászlói is. 2016-ban Kaposvár Rippl-Rónai Fesztiváljára egyik meghívott alkotóként készítette a *Kalitka* című zászlóját. A cím és a mű középpontjában látható kis rajz, amely madárkára utal, Rippl-Rónai József *Kalitäts nő* című festményére asszociál. A selyemből és organzából készült alkotás textilorigami-technikával és varrással jeleníti meg a *remény* zöld alapjára épített, az ég kékje felé, felfelé mutató, optimista üzenetet.

A kiállításban fontos helyet kaptak a művész paszelleképei is, amelyeknek a textilekhez hasonlóan a

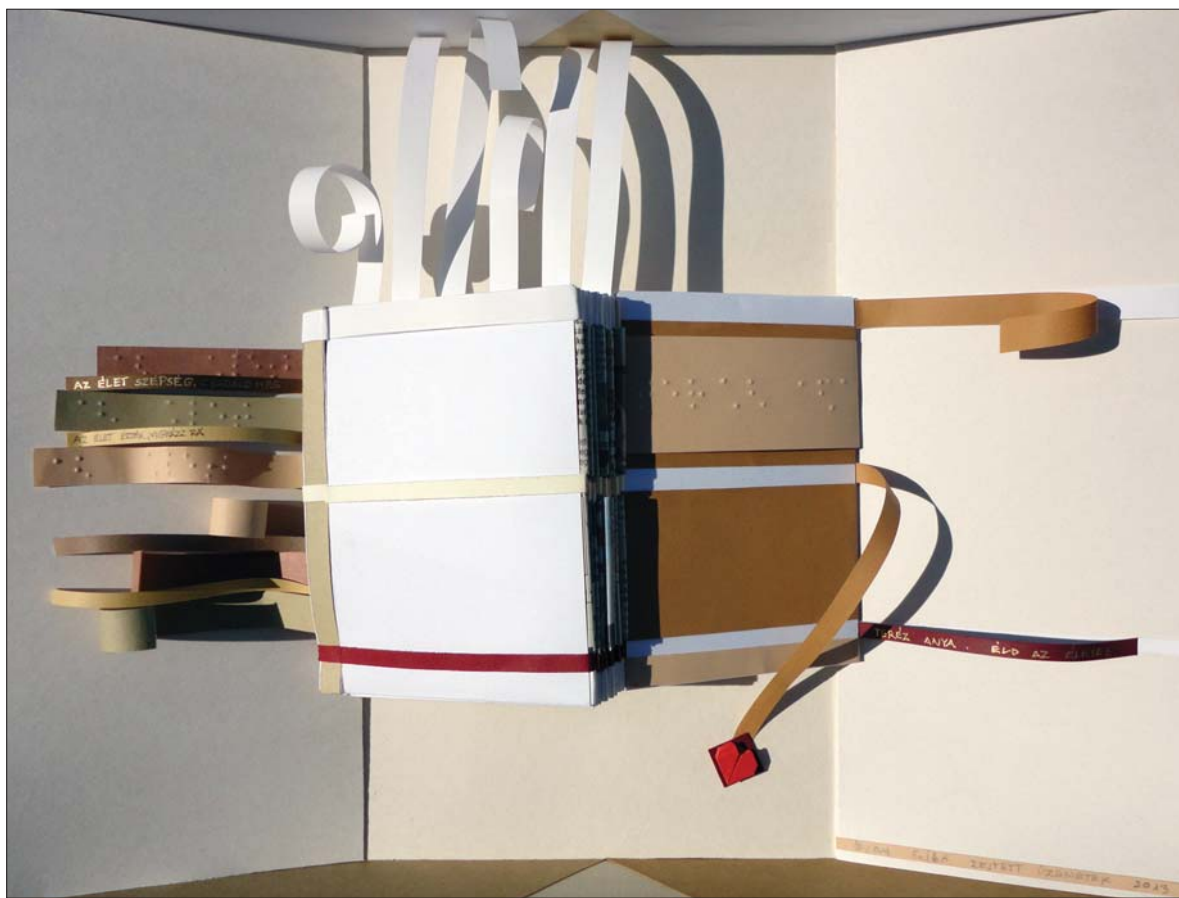
fény a fő témájuk. A *Fény a távolban* című keskeny, álló formátumú képen a házfalakkal övezett szűk, egyenes utcába távolról szüremlik be a sejtelmes, szürkés-sárgás fény, amely a titkokkal, rejtélyekkel és örömmel teli transzcendencia felé vezeti a tekintetünket.

Orient Enikő művészete a 20–21. század képzőművészetében magas művészi színvonalon jeleníti meg a látható és a láthatatlan világ egységét, szépségét és gazdagságát, ami harmóniát, rendet, békét és örömet sugároz.

PROKOPP MÁRIA
művészettörténész

(*Orient Enikő Dimenziók című kiállítása. DBI Gogol 9 Galéria, Budapest, 2017. január 13. – március 3.*)

Orient Enikő:
Rejtett üzenetek –
Teréz anya csatos
imakönyve /
Enikő Orient:
Hidden Messages –
Mother Teresa's Prayer
Book with Clasp
[2013] *papír, egyéni*
technika, térbeli
csíkszövés / paper,
individual technique,
spatial stripe weaving
[37x46x8 cm]

Fotó: Orient Enikő

Ply

Kiállítás a Palmetta Design és Textilművészeti Galériában

■ Az a megtiszteltetés ért, hogy én nyithattam meg a Palmetta Design és Textilművészeti Galériában a *Ply* című kiállítást, melynek keretében Kerégyártó András és a Plydesign Kft. közös bútorkollekciója, valamint Albert Virág és Pongrácz Farkas tervezőpárosának gyönyörű új lámpái mutatkoztak be a nagyérdemű előtt. A kiállítás a plywood, azaz a rétegelt falemez tematikájára szerveződött, hiszen mind a *Plydesign* bútorok, mint a *Blum & Wolf* lámpák esetében előszeretettel használt alapanyagról van szó.

Albert Virág építész és Pongrácz Farkas formatervező közös márkája a *Blum & Wolf*, melyben olyan világítási funkcióval rendelkező tárgyak megálmodásán és megvalósításán dolgoznak, melyek meghatározó elemei az exkluzív belső tereknek. Ezek a világító-

testek különleges plasztikai alkotások, melyek sötétben harmonikus fényükkel, világosban pedig inspiráló formaiságukkal kápráztatnak el. A tárgyak fő szerkesztési elve mindig a hajtások eredményezte stabilitáson alapszik, amivel elérhető, hogy minimális anyag felhasználásával jöjjön létre a meghökkentően izgalmas formaiság. Ennek a struktúrának ikonikus példája a *Plümo* lámpa, melynek elvontabb, reprezentatív terekbe illő testvérét, a *Plümo Wind*et mutatták be az alkotók a kiállítás alkalmával. A tárlaton látható volt még legfrissebb termékfejlesztésük, az új *Blum & Wolf Acoustic* lámpa- és falpanelcsalád, melynél fa és filc kombinációjával jön létre a másodlagos funkció, a hangelnyelés, ami a világítás mellett fontos igény a nagy, egyterű irodák, lounge-terek esetében. A Blum

→
**Blum & Wolf
Plümo Wind
mennyezeti lámpák.
Design: Pongrácz
Farkas és Albert Virág
(Blum & Wolf) /
Blum & Wolf
'Plümo Wind' ceiling
lamps. Design:
Farkas Pongrácz
and Virág Albert
(Blum & Wolf)
műanyag / plastic**

Fotó: Regős Benedek

**A Ply című kiállítás
megnyitója /
Opening ceremony
of the exhibition Ply
Palmetta Design
és Textilművészeti
Galéria, Budapest,
2017 / Palmetta
Design & Textile Art
Gallery, Budapest,
2017**

↗
Blum & Wolf
Acoustic mennyezeti
lámpa. Design:
Pongrácz Farkas
és Albert Virág
(Blum & Wolf) /
Blum & Wolf 'Acoustic'
ceiling lamp. Design:
Farkas Pongrácz
and Virág Albert
(Blum & Wolf)
plywood, filc /
plywood, felt

→
Plydesign Flagship
karfás szék. Design:
Kerékgyártó András
(Plydesign) /
Plydesign 'Flagship'
armchair. Design:
András Kerékgyártó
(Plydesign)

& Wolf tervezőinek fő célja, hogy tárgyaikkal minőséget, művészi hatást, inspiráló, magával ragadó fényeket adjanak, és meghatározó vizuális élménnyel töltsék meg a tereket.

Kerékgyártó Andrásnak a kiállítás alkalmával bemutatott bútorai a Plydesign Kft.-vel való együttműködésben jöttek létre. A bútorkollekció februárban mutatkozott be a Stockholmi Bútorvásáron, az egyik legjelentősebb és legnívósabb skandináv bútorkiállításon. A kollekció installációja a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME) Formatervező Tanszéke féléves tervezési kurzusának keretében valósult meg: az első ötlettől a kiállítás helyszínén való építkezésig a hallgatókkal való együttműködésben folyt a munka. Az eredmény rendkívül látványos és sikeres volt, a hallgatók számára pedig nagyon izgalmas és tanulságos élményt jelentett a kiállítási installáció megtervezése, kivitelezése és a helyszínén való megépítése.

A Plydesign márka mögött az idompréselt rétegelt-lemez termékek előállítási technológiájában szerzett kiterjedt, 25 éves gyártói tapasztalat áll, erre alapozva jöhetett létre az első, saját fejlesztésű kollekciójuk. A gyártó szellemiségében mindez komoly elköteleződéssel párosul a fiatal, hazai designerek felkarolása és a magyar design ügyének előrevitele terén. Ezért is bízták Kerékgyártó Andrásra a kollekció, a MOME diákjaira pedig a stockholmi kiállítási stand megtervezését.

Plydesign Flagship
karfás szék. Design:
Kerégyártó András
(Plydesign) /
Plydesign 'Flagship'
armchair. Design:
András Kerégyártó
(Plydesign)

A Palmettában a kiállítás keretében bemutatkozott a kollekciónak három bútora, a *Flagship* karfás szék, a *Korvet* bárshék és a *Mothership* étkezőasztal. A *Flagship* karfás szék a kollekciónak első darabjaként készült el, és nemcsak a cég életében, hanem a magyar bútorgyártás szempontjából is első feckske, hiszen elég régóta nem született hazai vállalkozásban, saját kockázatra, újonnan kifejlesztett sorozatgyártott ülőbútor. Az anyag és az alakítás módja miatt a szék megtartja a fa természetes jellegét, melegségét, de formájában jól idomul az emberi testhez. A *Korvet* bárshék univerzális lábszerkezetének köszönhetően kétféle magasságban, tölgy- és diószínűben, kárpitos vagy natúr kivitelben készülhet. A *Mothership* asztalok a kollek-

ción többi darabjához hasonlóan univerzális, csavarokkal könnyen le- és felszerelhető lábszerkezettel készülnek, amelyhez 70 x 70 és 100 x 160 centiméteres méret között szabadon párosíthatók asztaltetők. Mindhárom bútor esetében igaz, hogy az egyszerűen, csavarokkal felszerelhető lábszerkezetnek köszönhetően szállításuk kimondottan gazdaságos.

HOFFMANN PETRA
designszakértő

(Kerégyártó András [Plydesign], Albert Virág és Pongrácz Farkas [Blum & Wolf] Ply című kiállítása. Palmetta Design és Textilművészeti Galéria, Budapest, 2017. március 4. – május 5.)

Az értékítélet dinamikája

Wehner Tibor: Kerámia, textil, üveg

– Válogatott művészeti írások (1985–2010)

■ Wehner Tibor félezer oldalas könyve, az iparművészet adatokban, értékvonulatokban bővelkedő kis-katéja – oknyomozó szellemtörténet – csak azoknak meglepetés, akik nem ismerték, nem ismerik a művészettörténezh elhivatottságát. Elhivatottságát az érték iránt. Komplexitását jelzi, hogy a más műfajokban (festészetben, szobrászatban) megnyilvánuló kutatásai, összegzései (monográfiák, lexikonok) után idejét

érezte az iparművészeti jellegű írásai egybegyűjtésének.

A kötet címe – *Kerámia, textil, üveg* – jól körülhatárolja a könyv tartalmát, de határozottan kopogós stílusával még csak sejtetni sem engedi, hogy a sok műfajú írásokban – tanulmány, esszé, kritika, pályakép, beszélgetés, katalógus-előszó, előadás stb. – minő szellem lakozik. Az ilyesféle tanulmányköteteken elsősorban a szakmaiságot, a lelkiismeretes értékföltáró és értékmegmutató munkát szoktuk számonkérni, holott csöppet sem közömbös, hogy a szerző – aki a képzőművészeti értelmező műfajok mellett (netán előtt) szépíró is, költő is, drámaíró is – milyen stílusban, milyen érzékenységgel és filozófiai (!) háttérrel adja elő mondanóját.

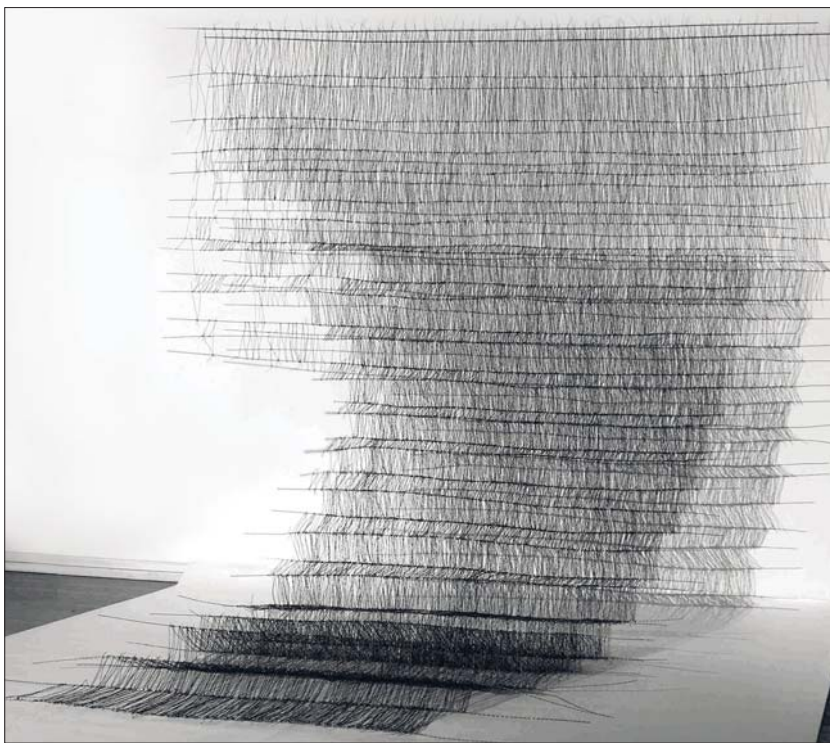
Wehner műfajokon túli stíluseleganciája lenyűgöző. Akár lexikoncímszó jellegű névjegyeit vesszük (Schrammel Imre, Attalai Gábor), akár elméleti jellegű írásait (*A tisztázatlan fogalmak tisztázása*) vagy terjedelmesebb pályaképeit (*Daktiloszkópia* – Csekovszky Árpádról; *Bevezető sorok* – Pázmándi Antalról; *Antik és modern* – Málík Irénről; *Hefter László konkrét/elvont üvegtér világa*), mindben ott a kifejezőerő pontossága, hangulati érzékenysége. Mert érvényt akar szerezni meglátásainak-szavainak, hogyne ügyelne – a fogalmazás kaptatóit invencióval megjárva – értelmezési skálájának tisztaságára. Hitele, a legmélyebb ismereteken túl, ebben van: az érthető (egyes művészettörténetési körökben nem is annyira megszokott) beszédben.

Tanulmánykötete jó pár évtized írásait tartalmazza – a legrégebbi 1984-es keltezésű, a legfrissebb 2015-ben született –, szinte minden műfajbéli megszólalására a tág horizont jellemző. A legnagyobb figyelem, érthetően, a kerámiát (33–218. o.) és a textil (221–421. o.) övezi, de a nálunk a hőskorszak (Róth Miksa) ellenére sem annyira kiteljesedett üvegművészet jele-

T. Doromby Mária: Felfelé / Mária T. Doromby: Upward

[2009] *betonacél, drót, drótszövés / reinforcing steel, wire, wire weaving*

[270x300x240 cm]

Fotó: Tildt Béla

sei is hangot kapnak. A stílusirányzatok, értékvonzatok, kifejezés módok s a többi fókuszba állítása mellett – nem akármilyen szempont – figyelem terelődik

**Thury Levente: „Felszálló agyagember vagy leereszkedő gölem. Most úgy képelem, lehet fordítva is” /
Levente Thury: ‘Ascending clay man or descending golem. Now I think it can be vice versa’**

[1992] mázas kerámia, samottos agyag, textil, kézzel formázott, magas tűzön égetett (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / glazed ceramics, chamotte clay, textile, hand formed, high-fired (Museum of Applied Arts, Budapest) [166x60x22 cm]

**Thury Levente:
„Felszálló agyagember
vagy leereszkedő
gölem. Most úgy
képelem, lehet
fordítva is” (részlet) /
Levente Thury:
‘Ascending clay man
or descending golem.
Now I think it can be
vice versa’ (detail)**

az alkotás közegére, magyarán, a nem egy kényszerhelyzetet szülő régebbi és mai társadalmi valóságra.

A Majoros Hedviggel és Majoros Jánossal folytatott beszélgetésből világosan kitűnt – a főiskola, a kerámia és porcelán szak mesterei volt a téma –, hogy Gádor István szakmán túli anyagi és erkölcsi segítsége miként volt gyógyír a Rákosi-korszak kegyetlenkedéseire. A Debrecenben pórul járt Pázmándi Antal pedig arról mesélt – hihetetlen a történet! –, hogy megépített díszkútjának egyik elemét az éjszaka leple alatt hogyan távolította el a „hivatalosság”.

A művész sosem légtüres térben dolgozik: ha nincs inspirációja vagy önmaga kiteljesítése akadályokba ütközik, botlik (drámai helyzetben megszűnik) a pálya. Több írásban is hangot kapnak bizonyos – a korábbi évek gyakorlatával mindenképp szembemenő – mozzanatok. Ma már nincs, vagy kevésbé van mód – az anyagi ellehetetlenülés hozná magával ezt a „furcsaságot”? – az építőművészetben belül az iparművészek foglalkoztatására. Tehát Wehner társadalmi korszake nemegyszer *körkép*, ám ez a fölöttébb keserű hangulatot okozó *rámutatás* sosem lehet akadály a egyének, csoportok, irányzatok értékközpontú bemutatásának.

Ami feltűnő, jóllehet az elemző meg van győződve igazáról, problémalátó képességének dinamikájáról,

az az értelmezést segítő „idegen” – más tollából származó, de idevágó – idézetek gyakorisága. Nemegyszer írók segítik egy-egy pályaszakasz vagy mű minél pontosabb jellemzését: Jókai Anna Polgár Rózsa textiljeinek látomásosságáról beszél: „*Sugallat nélkül nincs biteles művészet, de a saját-rész, az En hozzájárulása nélkül sincsen*”; Orbán Ottót Hajnal Gabriella „*keseslevelés-ágas-virágos bábu-kárpitjai*” inspirálták szürrealis szövegek megírására.

Másszor, ez a döntő, klasszikusok, félklasszikusok (Michel Butor, Hans-Georg Gadamer, Jan Białostocki), illetve a képzőművészeti szakágak (műfajok) tudós magyarázói – művészettörténészek, művészeti írók (Domanovszky György, Katona Imre, Frank János, Forgács Éva, László Emőke, Jankovich Júlia, Gellér Katalin, Laczkó Ibolya, Varga Vera, Pálosi Judit, Kovács Orsolya) – tanulmányaiból-elemzéseiből vett idézetek támasztják alá a különben értékrendszerben biztos kritikusok ítéletét. Némelykor egy hathatós irodalmi párhuzam (Dobrányi Ildikó fű-kárpitjait Babits Mihály *Esti kérdése* világítja meg) vagy képbeli-képzeltbeli rokonság fölfedése (Lévai Nóra textilgrafikáin Gulácsy Lajos álomalakjai) segítik a művész, illetve a mű karakterének megrajzolását.

Egy-egy szöveg elemzésfutamait, bizonyos tendenciákat kiemelve, pontos adatsor kíséri – „*1986-ban 30, 1988-ban 40, 1990-ben 41, 1992-ben 49, 1994-ben 54, 1996-ban 49, 1998-ban 48, 2000-ben 39 művész vett részt*” a szombathelyi textilbiennálékon –, s ha az elemző úgy véli, hogy a művész személyes vallomása közelebb visz életművének-gondolkodásmódjának megértéséhez, bátran hagyatkozik az öndefiníálásra. A nagyváradi keramikus, Jakobovits Márta például így vallott: „*Számomra a kerámia sajátos közvetítő közege a létezésnek, időrétegeket összekötő különös varázslat, mely ötvözni képes régmúlt idők üzenetét napjaink életérzésével.*” Gulyás Judit textiltervező pedig emígy: „*A szőnyeg nem pusztán egy lélektelen tárgy. Egy lélektani átvitel, egy út a képzelet felé.*”

Frank János jellegzetes kijelentésére figyelve – „*Textilben a magyar iskola azt jelenti, hogy mindenki egy-egy külön iskola*” – Wehner Tibor elemzett „hőseiben” mindig megtalálja az egyedi, csak rájuk jellemző alkotómódot. Gecser Lujzától Solti Gizelláig és T. Do-

Lukácsi László: Legyező
/ László Lukácsi: Fan
[2003] *síkiüveg, csiszolt, fémgőzölt, polírozott, rétegelt (Iparművészeti Múzeum, Budapest) / plate glass, grinded, metal steamed, polished, layered (Museum of Applied Arts, Budapest)*

romby Máriáig, Hajnal Gabriellától Hager Rittáig és Katona Szabó Erzsébetig, Polgár Rózsától Rónai Éváig és Hauser Beátiáig a külön-külön arcok ekképp válnak izgalmas vonulattá.

Ez a vonulat, a különféle karakterek csatasorba állítása (az érték védelmében) a keramikumművészek esetében sem lebecsülendő. Mindenekelőtt Csekovszky Árpádtól, az iskolateremtő mestertől indul a sor, hogy Kecskeméti Sándor, Kovács Gyula, Thury Levente, Pázmándi Antal – az utóbbi két művész a róluk készült írások számát tekintve Wehner kedvencei –, Fusz György, Geszler Mária, Kungl György, Szávost Katalin, Szemereki Teréz részvételével karaktereikben különböző, ám műveiket tekintve *értékazonosságú* folyamammá nőjön.

Az üvegművészet képviselői, a szobrászok, a plasztikát a festéssel ötvözők ugyancsak megbecsültettek a wehneri univerzumban. Bohus Zoltán, Hefter László, Lugossy Mária, Bráda Tibor, Budahelyi Tibor és Lukácsi László viszik a prímet – ők mindnyájan önálló kritikával vannak jelen –, ám a csoportos kiállításokról (Magyar Üvegművészeti Társaság) írott elemzések szintén eme műfaj fejlődésének hírnökei.

A *Kerámia, textil, üveg* című kötetben csaknem hetvenöt művész kapott önálló pályaképet, névjegyet vagy kiállításkritikát. Bőséges adatolással, az unikumokra is kitekintő invenciózus jellemzéssel. A tanulmányíró kortörténeti rajzában (izgalmas bevezető) szívesen hivatkozik az adott időszakot *művészetükkel* jellemző személyiségekre. A *Szabad textil, szabad plasztikában* például olyan nevek jellemzik a múlt század hetvenes éveit, mint Örkény István és Csurka István (színház), Illyés Gyula, Pilinszky János, Juhász Ferenc, Nagy László (irodalom), Fábri Zoltán, Makk Károly, Jancsó Miklós (film), Kocsis Zoltán, Ránki Dezső (zene), és a képzőművészet megannyi jelese, Korniss Dezsőtől és Bálint Endrétől Deim Pálig, Vilt Tibortól és Ország Lilitől Nádler Istvánig.

Evvél az értékjelölő, hangulatteremtő gesztussal szemben, nem kis meglepetésre, ott a szépíró képzőművészeti álarc mögé búvó kavalkádja – a Thury-kerámiához írott szöveg (*A dolgok állása*) nem más, mint öniróniával átítatott filozofikus mese –, és nem kevésbé ott a *Horror vacui* mint elméleti (versszerű) folyam-

áradat. A különféle lapokban, folyóiratokban (*Dolgozók Lapja, Magyar Iparművészet, Art Limes, Bárka, Új Forrás, Atelier, Élet és Irodalom, Művészet, Budapest*) hajdan megjelent cikkek, tanulmányok, kritikák itt egységes – kis- és nagydomborzattal is hivalkodó – képzőművészeti terepnummá állnak össze. Anélkül, hogy kizárnák az avantgárd megjelenési formákat, egyfajta hagyománytiszteletet a motorjuk (erről a gödöllői tegnapi és mai textiliskola eredményeit számba vevő kötetzáró ciklus tanulmányai-kritikái regélnek).

A kötet használhatóságát nagymértékben segítik a kis művészéletrajzok, valamint a több száz nevet tartalmazó névmutató.

SZAKOLCZAY LAJOS
irodalomtörténész, műkritikus

(Napkút Kiadó, Budapest, 2016, 544 p.)

Kunkovács László: Világjelek

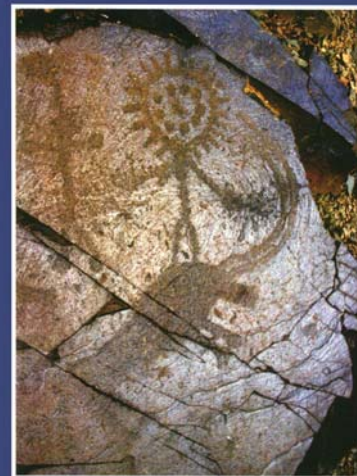
■ A *Világjelek* című kötet számadás a Kossuth-díjas fotóművész és néprajzkutató Kunkovács László életének és keleti kutatásainak egyik jelentős szegmenséből. A szerző több százezer felvételtől álló gyűjteményéből ezúttal azokat a kőszobrokat, kőszteléket, sziklavéseteket ábrázoló legkifejezőbb, legszebb fotóit válogatta egybe, amelyek az Euráziában élt egykori ember hitvilágáról, kultikus szertartásairól, világképéről tanúskodnak. A sziklavéseteken egy-egy népcsoport eredetmítosza, az ősi kultúrák varázslásainak jelenetei, mitológikus ábrák elevenednek meg. Kunkovács László több tízezer kilométert utazott, hogy Eurázsia füves pusztáin, meredek sziklatömbjein, vagy éppen a barlangok mélyén megtalálja az egykori áldozóhelyekre, szentélyekre, temetkezési helyekre utaló emlékeket.

Az ősi sziklarajzokat (petroglifák) tíz éven át kereste a Tien-sanban, Jakutföldön és az Urálban, az utóbbi helyen a híres Sulgan-barlang őskori véseteit is megörökítette. Tuvában és Hakaszföldön türk kori kőembereket, áldozószobrokat, szarvasos köveket, sziklarajzokat fényképezett. Mongóliában elámult a fényviszonyok által keltett tüneménytől: az aranyszínűben ragyogó, szinte megelevenedő, ég felé iramló szarvasoktól. A dél-kazahsztáni Tamgaliban, a „*jelekkel teliszórt világban*” és a Dzsambul (Taraz) melletti petroglifákon többek között szarvasokat, csodalényeket fotózott. Tamgaliban a bika hátán álló híres „*napfejű embert*” is megörökítette. A „*napfejű*” a száguldó bika hátán áll, öntudatosan uralva azt, a teljes fizikai erő birtokában, a feje körüli fényugarak pedig az Istentől kapott szellemi képességekre utalnak. Kunkovács László egyik legkedvesebb „*világjele*”: a „*tökéletes ember*” vizuális ősnyelven megfogalmazva.

A szerző az ember eredendő gondolkodásának indult nyomába, ezért a „*világjeleket*” igyekszik megfejteni is, kiegészítve úti élményeivel, az ott élő népek (baskírok, altajiak, hakaszok, tuvák, jakutok, kazakok, kirgizek, mongolok) rövid bemutatásával, az utazások során szerzett tapasztalataival. Közben tömören meg-

foglalmazza örök érvényű igazságait is: „*A petroglifát, mint bármely művészi alkotást, az embernek át kell gyúrnia magán, viszonyba kell kerülnie vele.*” (208. o.) „*A világ érdekes tartományai [...]. Azé lesz[nek], aki megismeri, és [...] megszereti őket.*” (31. o.)

Többször tudatosítja a kötetben, hogy nem mindennapi tájakon és nem mindennapi emberek között járunk, hiszen – ahogy írja – ezek a népek „*a saját őskorukkal élnek mindennapos összefonódásban*”. (165. o.) Utazásai során a meglátogatott közösségek jelenét is rögzíti: látletet ad identitásukról, hagyományaik megőrzésének mikéntjéről és helyzetéről. A világe-

Kunkovács László

Világjelek

Signs of the Universe
Символы мироздания

Magyar Fotóművészek Szövetsége

**Kunkovác László: Állatmaszkos varázslók a mitológiai lények között. Sziklavészet részlete Tamgaliban (2004 óta UNESCO világörökségi listáján) /
László Kunkovác: Shamans with animal masks among mythical creatures.
Petroglyph (detail). Archaeological Landscape of Tamgaly (a UNESCO World Heritage Site since 2004), Kazakhstan
[1995]**

lekről készült felvételei mellett a hagyományos műveltséget és életformát, illetve a tájak varázslatosságát illusztráló fotók is helyet kaptak. A képeknek ily mó-

don nemcsak művészi értékük van, nem csupán egzotikumok, hanem a tudományos kutatás számára is fontosak. A néprajztudományon kívül a régészettudomány is profitálhat belőlük, hiszen megelevenítik a föld alá temetett világot, így az őskori társadalmakkal vagy a lovas-nomád népekkel foglalkozó régészeknek is fontos képi anyaggal szolgálnak.

Kunkovács László azonban nemcsak a képeivel tanít, hanem azzal is, hogy továbbadja az útjai során szerzett tudásanyagot és tapasztalatait. *„Logikája van, miként helyezkednek el a tájban a petroglifák. [...] a temető fölött emelkedő meredélyen vannak a teremtés-mítoszok, annak a közösségnek az eredet-mondái [...]. A legtekintélyesebb oromzaton, ahonnan fenséges kilátás nyílik a határtalan sztyeppre, félkörívű sziklafalat és előtte egy vízszintes teraszt alkotott a természet. Rátalált erre a régi korok embere is, hiszen kínálkozott, hogy áldozóbely legyen.”* (69. o.) A terepen lévő fotózás fortélyaiba enged bepillantást, amikor ezt írja: *„Érdemes volt más-más napszakban odamenni, mert előtűnhettek korábban észre sem vett motívumok. Legjobb az éles súroló fény, amikor a bemélyített részek árnyékba borulnak, és kontraszt képződik.”* (47. o.) *„[...] a különböző fényviszonyok sokat segítettek a faragványok értelmezésében.”* (129. o.) *„A manipuláció nélkül készült képek bitelessége megfellebbezhetetlen.”* (211. o.) *„[...] csak akkor lesz a tiéd a kép, ha minden ízében értelmezted.”* (129. o.)

A fiatalabb tudósnemzedék figyelmét kutatni való témákra is felhívja. Többek között a Jenyiszej menti Hakaszföldre, ahol számos történelmi és kulturális párhuzamot vél felfedezni a magyarsággal. Itt találja meg a koronás istenanyát, a hakaszok termékenység-istennőjét, akit a mi Boldogasszonyunkkal azonosít, de a démonikus köztéleket, a vésett menhireket is felsorakoztatja. Az objektumok mellett azonban a szubjektum is helyet kap, amikor megfogalmazza, hogy *„ezek a szobrok élnek – velünk élnek”* (129. o.), hiszen a mai ember eljár hozzájuk, és eteti őket.

Kunkovács László: Kalotaszegi székely kapu részlete szvasztikával Nyárszón / László Kunkovács: Székely gate with swastika (detail). Nyárszó/Nearșova, Kalotaszeg/Tara Călatei region [2001]

Kunkovács László kötete végén az utazásai során szerzett tudást egyberendezi, „átgyúrja” önmagán. Fontos megfigyelése, hogy az alföldi pásztorvilág és a keleti petroglifák közös képi jelrendszert alkotnak. A vizuális ősnyelv birtokában el lehet jutni műveltségünk „emberiség léptékű talapzatához”. Örök érvényű felismerése az is, hogy a népművészet nem díszít: „Sokkalta többről van szó! A világgépét rakosgatja oda.” (210. o.) Szerinte a vizuális ősnyelvben kell keresni azokat a végletesen letisztult kép-sűrítményeket, amelyek kiállták az idő próbáját, és „világunk lényegét magyarázzák”. (209. o.)

A könyv a szerző belső utazásáról is szól. Mintegy keretbe foglalja egész életét: a kötet elején hazulról, Gyomaendrődről indul el, és oda is érkezik haza a nagy utazásokról. Közben maga is vívódik, vitatkozik önmagával és a világgal, és mialatt a világielekből sugárzó tudást befogadja, a teljesség felé halad: az első utak alkalmával még csak kívülállóként szemléli helyi kísérőit, akik egy-egy áldozóhely melletti elhaladásakor leróják tiszteletüket, legutolsó útjai alkalmával azonban már maga is odateszi azt a követ az áldozóhelyre. Ha nyitott szívvel és értő füllel olvassuk a könyvet, nemcsak Kunkovács Lászlóhoz, hanem önmagunkhoz is közelebb kerülhetünk. Rádöbbenhetünk, hogy – a szerző szavaival élve – „[k]orunk bordaléka alatt ott munkál bennünk mélyen a régmúlt emberének tudása”. (212. o.) „Rájuk támaszkodva újra felépíthetnénk a teljességünket.” (210. o.)

A kötet anyaga, a Belső-Ázsia és Szibéria sziklarajzait és népéletét bemutató – *Világjelek. Kunkovács László Kossuth-díjas fotóművész, néprajzkutató* című – kiállítás 2017. június 25-ig tekinthető meg a Magyarország Házában.

M. LEZSÁK GABRIELLA
régész

(Kunkovács László: *Világjelek. Signs of the Universe. Символы мироздания.* Szerk. M. Lezsák Gabriella, Magyar Fotóművészek Szövetsége, Budapest, 2016, 228 p.)

**Kunkovács László: Faragott lófej és kumiszivó edény
Jakutsk közelében / László Kunkovács: Carved horse head
and vessel for drinking kumis. Near Yakutsk**
[1997]

Hírek

■ **Digit/klasszik – nyomatok** címmel a Magyar Grafikusművészek Szövetsége és a Magyar Grafikáért Alapítvány rendezett tárlatot a Grafika Hónapja keretében a Vízivárosi Galériában. (Budapest II. ker., Kapás u. 55.) A 16 művész munkáiból nyílt kiállítás 2017. április 30. és május 26. között látható.

■ **Öt új bélyeg áprilisban** – A reformáció 500 éves évfordulójára kétcímletű alkalmi bélyegsort és bélyegblokkot bocsátott ki a Magyar Posta. A sor 200 ezer, a fekete sor számmal ellátott blokk 60 ezer példányban, Benedek Imre tervei alapján készült. A Fábri Zoltán születésének 100. évfordulójára megjelent bélyeget Orosz István, a 2017-es vizes világbajnokság bélyegét a Graphasel Design Stúdió és Tatai Tibor, a Kodály Zoltán-emlékév bélyegét ifj. Szunyogh András, a Lions Clubok Nemzetközi Szövetsége alapításának 100. évfordulójára kiadott bélyeget pedig Kara György tervezte.

■ **alizmusok XIII./60** címmel nyílt jubileumi kiállítás Tóth Aliz grafikus tervezőművész munkáiból 2017. április 25-én az Országos Idegennyelvű Könyvtárban. (Budapest V. ker., Molnár u. 11.) A tárlat május 31-én zárul.

■ **XXI. Országos Szőttespályázat** – A Hagymányok Háza Népi Iparművészeti Osztálya, Heves Város Önkormányzata és a Hevesi Népművészeti és Háziipari Szövetkezet pályázatára 2017. június 26-ig várják a munkákat Hevesen a szövetkezetnél (Kossuth Lajos u. 26–28.), valamint Budapesten a Népi Iparművészeti Osztályon (I. ker., Szilágyi Dezső tér 6.).

Fotó: RaM

■ **12 gobelin** – Vásárhelyi Kata textilművész kárpitkiállítása 2017. április 13. és május 21. között látható a RaM – Radnóti Miklós Művelődési Központ aulájában. (Budapest XIII. ker., Kárpát u. 23.)

■ **„Szőttes vagy magad is...”** – A Hagymányok Háza 20 éve indult szőnyegszövő tanfolyamát vezető Pintér Piroska munkáiból

és az OKJ-s hallgatók anyagából nyílt kiállítás, mely főként a székely festékesek változatos kompozícióit és motívumait mutatja be. (Magyar Népi Iparművészeti Múzeum, Budapest I. ker., Fő u. 6. – 2017. április 13. – június 3.)

■ **Rieger Tibor** szobrászművész *Koronázási palást* című domborművét avatták fel 2017. április 17-én a budai Várnegyedben a Kapisztrán téri Mária Magdolna-romtemplomban.

■ **Liszt Ferenc 205** – Variációk egy fekete zongorára. – A Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete Fotóművész Tagozata által rendezett tárlat anyaga, 9 fotómű-

Liszt Ferenc - Variációk egy fekete zongorára - Kilenc fotóművész 19 alkotása

Lehotka László Izápi Laura Szentiváni János Tóth József Faragó Gyöngyi Eifert János Rózsa Zsuzsanna Chohol Károly

Fotó: a meghívó

vész – Chochol Károly, Eifert János, Faragó Gyöngyi, Izápi Laura, Lehotka László, Nagy Lajos, Rózsa Zsuzsanna, Szentiváni János és Tóth József – 19 alkotása 2017. március 22-én méltó helyére került, a Pikéthy Tibor Zeneművészeti Szakközépiskolába. (Vác, Konstantin tér 8.)

■ **A Magyar Tudományos Akadémia dísztermében** 2017. március 25-én újabb hét kiemelkedő személyiség és intézmény kapta meg a Magyar Örökség díjat, köztük a 115 éves Szolnoki Művésztelep és Sajdik Ferenc grafikusművész.

■ **Szövött idők** – Woven Times címmel nyílt emlékkiállítás Hegyi Ibolya kárpitművész alkotásaiból 2017. március 25-én a Keresztény Múzeumban. (Esztergom, Mindszenty hercegrímás tere 2.) A tárlat június 5-ig látható.

■ **Meseváros – Budapest** – A főváros a gyermekkönyvek illusztrációiban címmel látható tárlat 2017. április 12. és május 27. között a Deák 17 Gyermek és Ifjúsági Művészeti Galériában. (Budapest V. ker., Deák Ferenc u. 17.) Tizenkilenc neves gyermekkönyv-illusztrátor eredeti alkotásait mutatják be lapozható könyvek, társasjátékok, filmek és egy interaktív város térkép segítségével. A Budapest-térképet és a rajta megjelenő szobrokat a Magyar Képzőművészeti Egyetem gyermekkönyv-illusztrációs szemináriumának grafikusművész-hallgatói készítették.

■ **Két tárlat a Budapest Galériában** – „A nyolcas lehet, hogy mindenirányú hármás” címmel Bozsó Nóra akvarelljei, tojástempera festményei és térbeli alkotásai láthatók az emeleti kiállítóterben. – *Jelölés / Marking* címmel az Írországban és az USA-ban élő Váradai Brigitta műveit mutatják be a föld-

Fotó: Keith Nolan

szinten. A művész egynemű anyagokból felületeket és tárgyakat hoz létre, ezúttal választott anyaga a gyapjú. A képen *Noel Ruane* című, 2015-ben készült munkája. (Budapest III. ker., Lajos u. 158. – 2017. április 25-től június 4-ig.)

■ **Balansz** címmel Szanyi Borbála szobrászművész kiállítása látható 2017. május 16. és 31. között a MissionArt Galériában. (Budapest V. ker., Falk Miksa u. 30.)

■ **Lelkünk virágai** címmel Kósa Klára fazekas keramikusművész munkáit mutatják be a Magyarország Házában. (Budapest I. ker., Szentháromság tér 6.) A 2017. március 9-én nyílt kiállítás június 4-ig látogatható.

■ **Nihon ningjő** – Rítus és játék címmel japán babákat bemutató kiállítás látható 2017. március 26. és június 24. között a Déri Múzeumban. (Debrecen, Déri tér 1.)

■ **40 év ördögszekéren** – Illovszky Béla színházi munkáiból látható fotókiállítás 2017. március 10. és május 30. között az Országos Színház-történeti Múzeum és Intézetben. (Budapest I. ker., Krisztina krt. 57.)

■ **Ég és föld** – Borsos Miklós és a Biblia címmel nyílt kiállítás 2017. április 22-én a Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeumban. (Esterházy-palota, Győr, Király u. 17.) A szobrászművész Szentírás ihlette rajzaiból a Reformáció 500 rendezvényso-

rozat keretében a Debreceni Református Hittudományi Egyetem és a Kovács Gábor Művészeti Alapítvány által rendezett tárlat június 11-ig tekinthető meg.

■ **Szerelmi kurbli** – Kint tekered, belül szárnyra kél a két csengős madár, Kő Boldizsár alkotása. Tündérszép Ilona és Árgyélus királyfi meséje ihlette a nemrég megnyílt Tündérbert Galéria és Közösségi tér létrehozóit, mely Budapesten, a III. kerület, Bécsi út 53–55. szám alatt, a Kolosy tér szomszédságában található. A változatos művészeti programokat, gyermekfoglalkozásokat kínáló galéria első tárlatát Szalma Edit, Módra Ildikó *Cinóber cirkusz* című könyvéhez készített illusztrációiból rendezte. A Tündérbert eseményeiről Facebook-oldalukon tájékozódhat az érdeklődő.

Fotó: Nagy Frantiska